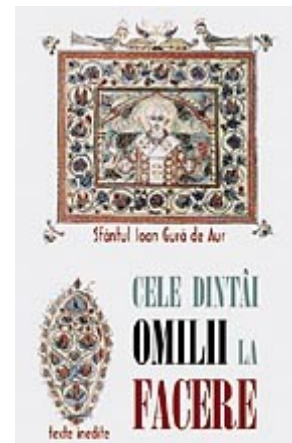

Cele dintai omilii la Facere

*Traducere din limba greaca veche si note de Adrian Tanasescu-Vlas
Traducerea a fost efectuata dupa textul editat în PG 54, 581-630*

*Tiparita cu binecuvântarea
Prea Sfintitului Parinte GALACTION,
Episcopul Alexandriei si Teleormanului*

*Editura Sophia
Bucuresti, 2004*

Cuprins

Cuvântul editorului.....	2
Cuvântul întâi.....	3
Rostit la începutul Patruzecimii despre locul: „La început a făcut Dumnezeu cerurile și pământul”; și despre post și milostenie.....	3
Cuvântul al doilea.....	8
În care se arată pentru ce în privința soarelui, și lunii, și cerului, și celorlalte a zis Dumnezeu: „să fie”, iar în privința omului: „să facem”; și ce înseamnă: „după chipul”.....	8
Cuvântul al treilea.....	11
Ce înseamnă: „după asemănarea”, și pentru ce, spunând Dumnezeu să stăpânim noi peste fiare, nu stăpânim; și că acest fapt dovedește multă purtare de grijă din partea Lui.....	11
Cuvântul al patrulea.....	13
Că trei feluri de robie a adus păcatul; și către cei care ascultă cu ușurăta, și către cei ce nu-și cinstesc părinții.....	14
Cuvântul al cincilea.....	18
Că nu pentru Adam suntem pedepsiți, și că mai mari sunt bunătățile ce ne-au venit	

prin el decât relele, dacă vom lua aminte la noi înșine; și împotriva celor ce trec pe lângă săraci cu nepăsare.....	18
Cuvântul al șaselea.....	24
Despre pom, dacă din el a căpătat Adam cunoștința binelui și răului, sau dacă avea cunoștința aceasta și mai înainte de a mânca din pom; tot aici și despre postire, și despre faptul că trebuie a cugeta acasă la cele grăite în biserică.....	24
Cuvântul al șaptelea.....	26
De ce se cheamă astfel pomul cunoștinței binelui și răului, și ce înseamnă: ”Astăzi vei fi cu mine în rai”.....	26
Cuvântul al optulea.....	34
Cuvântul al nouălea.....	37
Despre felul în care trebuie să-i dojenim, pe frați pentru păcate, și că trebuie să ne îngrijim de mântuirea lor; și de ce a fost numit Avram Avraam, și despre numele lui Noe: că dreptii nu-și primeau numele la întâmplare, ci potrivit iconomiei lui Dumnezeu.....	37

Cuvântul editorului

*Din „Cele dintâi omilii la Facere”
Editura Sophia
București, 2004*

Aceste nouă cuvinte la Cartea Facerii au fost rostite, după cum se presupune, chiar în cel dintâi an al lucrării de propovăduire desfășurate de Sfântul Ioan Gură de Aur în Antiohia, și anume 386.

În Patrologia Greacă editată de Migne ele sunt așezate în urma celeilalte serii, a celor 67 de omilii, probabil fiindcă aceasta, mai completă, acoperă pe de-a-ntregul prima Carte a lui Moise. Cea din urmă este un comentariu κατά μέρος, altfel spus verset cu verset, spre deosebire de seria dintâi, în care tâlcuirea se concentrează asupra unor locuri alese, legate de problemele duhovnicești cele mai importante: problema chipului și asemănării, problema pomului

cunoașterii binelui și răului, problema (extrem de importantă pentru vremea noastră) a ierarhiei sociale și familiale.

Pentru cititor, consecința este o excelentă completare reciprocă a celor două serii în ceea ce privește abordarea exegetică.

Efortul nostru editorial urmărește să completeze prin această carte publicarea seriei mari a Omiliilor la Facere de către Editura Institutului Biblic și de Misiune, așa încât iubitorii operei Sfântului Ioan Gură de Aur să se poată bucura de o „integrală” a cuvintelor lui la Cartea Facerii, și nădăjduim că în viitorul apropiat vom avea posibilitatea să completăm seria „Tâlcuirilor la Sfânta Scriptură” cu noi lucrări ale celui mai iubit dintre exegeții Bisericii Ortodoxe.

Cuvântul întâi

*Din „Cele dintâi omilii la Facere”
Editura Sophia
București, 2004*

***Rostit la începutul Patruzecimii
despre locul: „La început a făcut Dumnezeu
cerurile și pământul”; și despre post și milostenie***

1. Dulce e primăvara pentru corăbieri, dulce-i și pentru lucrătorii de pământ; însă nici pentru unii, nici pentru ceilalți nu e așa de dulce primăvara cum e de dulce pentru cei ce vor să filosofeze vremea postului, primăvara cea duhovnicească a sufletelor, adevăratul senin al gândurilor; lucrătorilor de pământ le este dulce primăvara fiindcă văd atunci pământul încununat cu flori și odraslele de verdețuri întinse peste el pretutindeni ca o haină pestriță; corăbierilor le este dulce primăvara fiindcă pot pluti fără de primejdie pe spinarea mării, talazurile fiind potolite, iar delfinii jucându-se cu multă seninătate și deseori sărind chiar pe lângă corabie; iar nouă ne e dulce primăvara postului fiindcă obișnuiește a domoli talazuri nu de ape, ci de poftă dobitocești, și ne pune cunună nu din flori, ci de haruri duhovnicești - că zice Scriptura: „Cunună a harurilor vei lua pe creștetul tău” (Pilde 1, 9). Rândunica, venind, nu gonește iarna precum gonește postul, venind, iarna patimilor cugetului nostru. Nu se mai luptă sufletul cu trupul, nici nu se mai răscoală robul împotriva stăpânului, ci tot acest război al trupului se curmă. Deci, întrucât multă este la noi pacea, multă și seninătatea, haide să trag și eu la apă barca învățaturii, din liman în liman purtându-vă auzurile cumiți; hai să cutez a mă apropia de înțeleșurile mai subțiri, filosofând despre cer și pământ și mare și despre restul zidirii², fiindcă despre acestea ni s-a citit astăzi.

„Dar ce ne privește pe noi”, vor zice unii, „cuvântul despre Facere?” Ne privește, iubitorilor: că dacă este adevărat că „din mărimea și frumusețea fapturilor, după socoteală se cunoaște Făcătorul lor” (Int. Sol. 13,5), cu cât vom cerceta mai mult mărimea și frumusețea fapturilor, cu atât ne vom apropia mai mult de Făcător. Este foarte bine a ști ce e făptura și ce e Făcătorul, ce este lucrul și ce e Făcătorul: că de ar fi știut să le despartă bine pe acestea vrăjmașii adevărului, n-ar fi încurcat toate, răsturnând jos cele de sus - nu că ar fi coborât stelele și cu cerul și ar fi ridicat pământul, ci că ei, coborând pe împăratul cerurilor de pe tronurile împărătești l-au pus în rândul făpturii, cinstind făptura cu întâietățile Dumnezeirii. De-ar fi știut maniei să filosofeze bine despre zidire, n-ar fi cinstit-o pe aceasta, care este adusă din neființă, stricăcioasă, schimbătoare, cu întâietățile nenasterii. Dacă ar fi știut elinii să filosofeze bine despre făptură, nu s-ar fi rătăcit de la adevăr, n-ar fi cinstit făptura și nu s-ar fi închinat ei în locul Făcătorului. Bun este cerul, însă a fost făcut ca să te închini Făcătorului; strălucitor e soarele, dar ca să îl slujești pe Cel Ce l-a lucrat; iar dacă vei rămâne la minunea zidirii și te vei opri la frumusețea lucrurilor, lumina ta s-a făcut întuneric, sau mai bine zis, te-ai folosit de lumină spre a te întuneric.

Văzut-ai cât de bine este a ști cele privitoare la Facere? Deci, nu disprețui câștigul, ci ia aminte bine la cele zise: că nu vom vorbi numai despre cer, și pământ, și mare, ci și despre nașterea noastră, și despre obârșia morții, și a vieții noastre chinuite, și a necazurilor și grijilor. Că pentru acestea și pentru multe altele alcătuind Dumnezeu carte de îndreptățire, a trimis cartea aceasta la noi: că nici nu se dă în lături Dumnezeu a Se îndreptăți în fața oamenilor, ci strigă prin prorocul, grăind: „Veniți să ne judecăm, zice Domnul” (Is. 1, 18). Nu doar că se îndreptățește și primește a Se judeca, ci ne și învață cum să scăpăm de osândă - că nu degeaba a zis: Veniți să ne judecăm, ci a tras la judecată după ce mai întâi a arătat ce trebuie zis și ce trebuie făcut. Auzi, dar, ce grăiește prorocul mai înainte: Spălați-vă, curăți-ți-vă, ștergeți răutățile din sufletele voastre... învăța-ți-vă a face bine, judecați orfanului și faceți dreptate văduvei (Is. 1, 16-17) - și după aceea zice: Veniți să ne judecăm, zice Domnul. „Nu voiesc”, zice, „să vă iau goi și pustii de îndreptățiri, ci vă chem să dați socoteală după ce v-am întrarmat cu dezvinovățiri: că vreau să Mă judec cu voi nu pentru a vă osândi, ci spre a vă cruța”. Așa grăiește și în altă parte: Spune tu mai întâi fărădelegile tale, ca să te în-dreptezi (Is. 43, 26). Ai pârâș amarnic și neîmpăcat: apucă mai înainte și fă-l neputincios, astupă gura cea nerușinată.

2. La început, Dumnezeu vorbea El însuși cu oamenii, pe cât le este oamenilor în putință să-L audă. Așa a venit la Adam; așa l-a certat pe Cain; așa a grăit cu Noe; așa s-a făcut oaspete lui Avraam. Iar după ce s-a plecat spre răutate firea noastră și ca într-o țară depărtată s-a înstrăinat, atunci le-a trimis cărți ca unora plecați departe, înnoind ca printr-o epistolă prietenia cea veche către noi. și cărțile acestea le-a trimis Dumnezeu, iar de adus le-a adus Moisi. Ce grăiesc, dar, aceste cărți? „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul”. Pentru ce nu ni se vorbește despre îngeri, și nici despre arhangheli? Că dacă din zidiri Se întrevede Ziditorul, cu atât mai mult din aceștia Se vedește. Frumos e cerul, dar nu la fel ca un înger; luminos este soarele, dar nu așa ca un arhanghel. Pentru ce, dar, lăsând calea cea mai înaltă, ne duce pe cea mai umilă? Pentru aceea că le vorbește iudeilor, care aveau mai dobitocească așezarea launtrică, iubeau cele simțite și de-abia se întorceau din Egipt, unde oamenii se închinau crocodililor, și câinilor, și maimuțelor - și nu era cu putință să fie ei călăuziți la Ziditorul pe calea mai înaltă: că e aceasta cale mai înaltă, însă e și mai aspră, mai povârnită și mai prăpăstioasă pentru oamenii mai neputincioși. Așadar, pe aceștia îi duce pe calea mai lesnicioasă - a cerului, și a pământului, și a mării, și a întregii zidiri văzute. Iar ca să te încredințezi că aceasta a fost pricina - piticia lor cea

duhovnicească - ascultă cum le grăiește Prorocul și despre acele puteri de sus: „Lăudați pe Domnul din ceruri, lăudați-L pe El întru cei de sus. Lăudați-L pe El, toți îngerii Lui, lăudați-L pe El, toate puterile Lui: că El a zis, și s-au făcut; El a poruncit, și s-au zidit” (Ps. 148,1; 2; 5). Și ce e de minune că în Scriptura Legământului celui Vechi este acest fel de învățătură, dacă el e și în Scriptura Legământului celui Nou, când venise vremea învățăturilor mai înalte, dar Pavel, vorbind cu atenienii, a urmat calea pe care a mers Moisi dând învățătură iudeilor? Că nici el nu le-a zis de îngeri și arhangheli, ci despre cer și pământ și mare, grăind unele ca acestea: „Dumnezeu, Cel Care a făcut lumea și toate cele din ea, Acesta, Domn al cerului și al pământului fiind, nu locuiește în temple făcute de mână”, însă când cuvânta către filipeni⁴ nu pe această cale i-a călăuzit, ci îi ridică la felul mai înalt de cuvântare, grăind astfel: Căci întru Dânsul s-au zidit toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, fie scaune, fie începătorii, fie stăpâniri: toate printr-însul și pentru Dânsul s-au făcut (Col. I, 16). Tot astfel și Ioan, având ucenici mai desăvârșiți, a pomenit de toată zidirea dimpreună - că nu a zis: Cerul și marea și pământul, ci: „Toate printr-însul s-au făcut, și fără Dânsul nimic nu s-a făcut din ce s-a făcut” (In. 1,3) - „fie făptură văzută”, zice, „fie nevăzută”. Știți cum se petrec lucrurile în privința învățurii: un dascăl, luând copilul de la mama lui, îl învață buchile, iar altul, luându-l în primire de la cel dintâi, îl călăuzește la învățăturile mai înalte. Așa și cu Moise pe de o parte, Pavel și Ioan pe de alta: că Moise, primind firea noastră cu totul neștiutoare (fiind de-abia înțărcată), a învățat-o buchile cunoștinței de Dumnezeu; iar Ioan și cu Pavel, ca de la un învățător luându-i în primire pe oameni de la Moise, la învățăturile mai înalte îi ridică, amintind pe scurt pe cele dinainte.

Văzut-ai înrudire între cele două Legăminte? Văzut-ai împreună-glăsuire a învățăturilor? Ai auzit și despre facerea celor simțite în Vechiul, și despre facerea celor gândite pe David grăind: Că El a zis, și s-au făcut? și iarăși, în Noul, după ce a vorbit de puterile cele nevăzute, a zis Apostolul și de zidirea cea simțită, întru început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Spusa aceasta este scurtă și simplă, o singură propoziție: dar poate doborî toate turnurile potrivnicilor. Și ia aminte. Vine maniheul și zice: „Materia este nenăscută⁵” - tuspune-i: întru început a făcut Dumnezeu cerul și pământul, și ai surpat îndată toată trufia lui. „Dar nu crede în cuvântul Scripturii”, o să-mi spui. Păi pe acest temei pune-l pe fugă și alungă-l ca pe un nebun: că cel ce nu crede ceea ce descoperă Dumnezeu, ci învinuiește adevărul de minciună, dă foarte limpede semn de nebulie prin necredință. „Dar cum se poate face ceva din neființă?”, întreabă el. Tu spune-mi: cum se poate face ceva pornind de la cele ce sunt? Că pământul a fost făcut din neființă eu cred, iar tu nu crezi; că din pământ a fost făcut omul, asta amândoi o mărturisim.

Arată-mi, dar, cum s-a petrecut ceea ce recunoaștem amândoi și este mai lesnicios de arătat: cum s-a făcut din pământ firea⁶ cărnii - că din pământ se face nămol, și cărămidă, și oală, și ulcior; iar carne făcută din pământ nimeni nu a văzut vreodată. Cum s-a făcut, deci, firea cărnii? Cum a fost plăsmuit osul? Cum au fost plăsmuiți nervii? Cum au fost plăsmuite venele? Cum au fost plăsmuite arterele? Cum au fost plăsmuite membranele, și grăsimea, și mușchii, și pielea, și unghiile, și perii, și atâta felurime de firi doar din pământ? Ci n-ai putea să spui. Cum, deci, nu este lucru nelalocul lui ca neștiind ceea ce e mai limpede și mai ușor de înțeles să iscodești ceea ce e mai anevoios și mai încurcat?

3. Vrei să te trec la alt lucru și mai ușor, care se întâmplă în fiecare zi? Dar nici pe acesta nu mi-vei putea lămuri. Mâncăm pâine în fiecare zi. Cum, spune-mi, se preschimbă firea pâinii în sânge și flegmă și fiere și în celelalte umori din noi⁷? Că pâinea este îndesată și tare, iar sângele moale

și curgător; și pâinea este albă ori de culoarea grâului, iar sângele este roșu și negru. Și celelalte însușiri ale lor dacă le cercetează cineva, mare deosebire află între pâine și sânge. Spune-mi, deci, cum are loc această preschimbare, răspunde-mi. Ci nu poți. Păi neputând să-mi lămurești prefacerea hranei de fiecare zi, îmi ceri socoteală de facerea lumii de către Dumnezeu ? și cum să nu țină asta de nebunia cea mai mare ? Dacă e Dumnezeu ca noi, atunci cere-mi să îți lămuresc chipul Facerii - sau nici așa: că multe lucruri se fac prin meșteșug omenesc și nu se poate spune în ce chip se fac. De pildă: cum se face aurul din minereu? Cum se preface nisipul în limpezimea sticlei ? și se pot da multe alte pilde de lucruri care se fac prin meșteșug omenesc, dar în ce chip - nu știm. Totuși, dacă e Dumnezeu ca noi, cere-mi să-ți lămuresc chipul Facerii: iar dacă este nemăsurat și fără de asemănare mai presus decât noi, cum să nu fie lucru cât se poate de nebunesc ca, mărturisind nemărginite, și dumnezeiești, și nepătrunse atât înțelepciunea cât și puterea Lui, să-I cerem socoteală pentru fiecare din cele făcute ca pentru un meșteșug oarecare omenesc?

Dar lăsând gândurile, să ne întoarcem pe piatra cea neclintită: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul.” Pe această temelie să stai: să nu te coboare cineva în tulburarea gândurilor omenești - că gândurile muritorilor sunt cu frică, și cu gresală cugetele lor (Înț. Sol. 9, 14). Deci, nu lăsa temelia cea tare ca să încredințezi mântuirea sufletului tău putreziciunii și nestatorniciei, ci să rămâi întru cele pe care le-ai învățat și de care ai fost încredințat, și să spui: Întru început a făcut Dumnezeu cerurile și pământul”. Chiar dacă vine maniheul, chiar dacă vine Marcion, chiar dacă vin cei ce suferă de boala lui Valentin⁸, oricine dacă ar veni, să pui împotriva lor acest cuvânt; chiar dacă-i vezi râzând, tu să plângi pentru ei, ca pentru nebuni. Gălbejiți sunt la culoare, au sprânceana plecată⁹ și blândețe în vorbe. Fugi, însă, de momeală și să cunoști lupul ascuns în piele de oaie. Mai vârtos să-ți fie urât pentru că față de tine, cel împreună-rob cu dânsul, se arată plăcut și blând, iar față de Stăpânul Cel de obște al nostru, al tuturor, e mai sălbatic decât câinii turbați, căutând să arate că în cer este război necruțător și luptă neîmpăcată, și că în cum-ă cu Dumnezeu deopotrivă trage oarecare utere potrivnică. Fugi de otrava vicleniei, să urăști leacurile cele pierzătoare; și dacă ai primit moștenire de la părinți credința și învățătura cea din Dumnezeieștile Scripturi, pe aceasta să o „păzești nestrictă.”

„Întru început a făcut Dumnezeu cerurile și pământul.” „Cum adică? La început cerul, și apoi pământul? ntâi acoperișul, și apoi podeaua?” Dumnezeu nu-i supus vreunei trebuințe¹⁰ a firii, nici nu e rob rânduiei vreunui meșteșug: fiindcă voia lui Dumnezeu e făcător și meșteșugar și al firii și al meșteșugului, și al tuturor celor ce sunt.

„Iar pământul era nevăzut și netocmit.” „De ce pe cer ni-l arată Moisi adus la ființă gata desăvârșit, iar despre pământ ne spune cum l-a meșterit Dumnezeu treptat?” Ca aflând puterea lui din cele săvârșite cu stihia mai de soi să te încredințezi că și pe pământ putea să-l aducă Dumnezeu la ființă gata desăvârșit: dar pentru tine și pentru mântuirea ta nu a făcut așa. „Cum pentru mine și pentru mântuirea mea?” Masă și patrie și hrănitore și maică¹¹ de obște a tuturor este pământul, și cetate, și mormânt de obște: fiindcă din el își au obârșia și trupurile noastre, și hrana noastră, și locuim pe el, și traiul pe el ni-l ducem, și după moarte într-însul ne întoarcem iarăși. Deci, ca nu cumva datorită faptului că pământul îți este atât de trebuincios să te încanți de el peste măsură și mulțimea facerilor de bine să îți fie spre poticnire ca să cazi în păgânătate, și-l arată, mai înainte de a fi el, fără chip și netocmit, încât văzându-i neputința să te minunezi de Cel Ce l-a adus la ființă și a pus în el toată puterea de care am vorbit - ca să-L slăvești pe Cel Care

atâtea a gătit ca să ne facă nouă înlesnire. Iar Dumnezeu este slăvit nu Doar prin dogme drepte ci și prin petrecere aleasă - fiindcă Scriptura spune: „Să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor, ca să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Mt. 5,16).

4. Voiam să vă vorbesc despre milostenie, dar mi se pare de prisos să vă învăț prin cuvânt, de vreme ce sade acum în mijloc cel ce poate să vă dea învățătură prin fapte, părintele și dascălul nostru cel de obște, care casa lui părintească întotdeauna și-a deschis-o celor din toate părțile alungați pentru adevăr, și îi primește, și-i îngrijește cu îngrijire de tot felul, ca și cum casa ar fi primit-o de la înaintași ca s-o închine îngrijirii străinilor; așa încât nu știu dacă se cuvenea casei lui a se numi a lui, sau mai degrabă a străinilor; iar mai vârtos socot că este cu adevărat a lui fiindcă e a străinilor: fiindcă și bunurile noastre sunt ale noastre mai ales atunci când le vom agonisi pe ele nu nouă înșine, ci săracilor, și cum anume, o să vă spun îndată.

Dacă își pune cineva banii la păstrare în dreapta săracului, nu îl primejduiește păcătorul, nu vede ochiul cel pizmaș, nu-i șterpelește hoțul, nu-i fură spărgătorul, nu fuge cu ei sluga - căci vistieria asta nu poate fi prădată; iar de îngropi banii acasă, îi supui primejdiei din partea hoțului, și spărgătorului, și pizmașului și păcătorului, și slugii, și tuturor vătămarilor. De multe ori au scăpat, îndărătul a mii de uși și de zăvoare, de primejdiile cele dinafară, dar n-au scăpat de înșiși paznicii lor, ci aceștia, luându-i, au fugit cu ei. Vezi că suntem mai stăpâni ai avuțiilor tocmai atunci când le depunem în banca sărăcimii? La ei, averile stau mai bine nu doar din pricina pazei, ci și fiindcă acolo e temei de câștig și venit mai mare: că dacă împrumuți unui om, iei dobândă unu la sută; dar mult lui Dumnezeu prin sărac, vei primi nu a suta parte, ci de o sută de ori mai mult. Dacă vei semăna o țarină roditoare, vei culege înzecit, deva fi un an bun; iar de vei semăna în cer, după ce că se va înmulți însutit semănătura ta, vei primi și viață veșnică și neîmbătrânitoare și fără moarte. Și aici multă e osteneala celor ce seamănă, în timp ce dincolo semănătorilor le răsare roadă fără ca ei să fi folosit plug și boi și lucrători și fără nici o altă osteneală, și ei nu au vreodată a se teme de secetă, nici de ploi, nici de rugina grâului, nici de grindină, nici de năvala lăcustelor, nici de viituri, nici de vreo altă năpastă oarecare - ci semințele semănate dincolo rămân mai presus de orice vătămare. Așadar, de vreme ce semănătorii culeg fără nici o osteneală, nici primejdie, nici temere, nici neizbândă, și încă însutit mai mult decât au semănat, și le odrăslesc lor atâtea bunătăți câte ochiul nu a văzut, urechea nu a auzit și la inima omului nu s-au suit (1 Cor. 2, 9), cum să nu fie o ușurătate fără seamăn a lăsa ceea ce e mai mult pentru a alerga după mai puțin și a arunca ceea ce este sigur pentru a urmări ceea ce este nestatornic și plin de primejdii și cu sorți mari de neizbândă? Că ce iertare vom avea făcând aceasta, ce dezvinovățire? Bineînțeles, vom căuta să ne îndreptăm arătându-ne sărăcia: însă nu suntem mai săraci ca văduva care, având doar doi bănuți, i-a aruncat și pe aceștia în vistieria templului. Să râvnim, deci, bogăția aceleia, să urmărim mărinimiei alegerii ei, ca să ne și învrednicim de bunătățile puse deoparte pentru dânsa - de care fie ca noi toți să ne învrednicim, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, dimpreună cu Care Tatălui și Sfântului Duh slavă, stăpânire, cinste, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

1 Cuvântul vremea desemnează nu timpul în general, ci „vremea bine primită”, momentul propice, potrivit pentru ceva.

2 Mai exact: „restul ansamblului zidirii”.

4 De fapt coloseni.

5 Cuvântul a făcut carieră în disputele cu arienii, fiind îndeobște folosit de către ortodocși pentru a caracteriza Ipostasul Tatălui. Potrivit Sfântului Vasile cel Mare (Adversus Eunomium), a fi nenascut înseamnă „a nu avea obârșie și nici pricină a ființării”.

6 Termenul grecesc de τρυφή are multiple înțelesuri: în cazul de față, credem că echivalentul modern cel mai apropiat ar fi cel de „substanță”.

7 Este vorba de teoria medicală antică, împărtășită spre exemplu de celebrul Galen, potrivit căreia organismul uman este constituit din patru umori (sânge, flegmă, fiere galbenă, fiere neagră). Din această teorie își trage obârșia binecunoscuta clasificare a temperamentelor în sanguin, (în care predomină sângele), flegmatic (în care predomină flegma), coleric (în care predomină fierea galbenă), melancolic (în care predomină fierea neagră).

8 Marcion și Valentin - figuri marcante ale gnosticismului.

9 Sunt smeriți la înfățișare.

10 Vreunii imperativ.

Cuvântul al doilea

Din „Cele dintâi omilii la Facere”

Editura Sophia

București, 2004

În care se arată pentru ce în privința soarelui, și lunii, și cerului, și celorlalte a zis Dumnezeu: „să fie”, iar în privința omului: „să facem”; și ce înseamnă: „după chipul”

1. Oare vă amintiți de locurile grele din Scriptură pe care vi le-am înfățișat ieri? Că la atâta nebunie și îndrăzneală m-ați împins încât deja am cutezat a face tâlcuiri la locurile grele din Scriptură. De fapt, asta nu e nici nebunie, nici cutezanță: că nu într-o putere mea îndrăznind, ci într-o totul bizuindu-mă pe rugăciunile întâi-stătătorilor și ale voastre m-am dezbrăcat ca să intru în arenă – iar rugăciunea Bisericii atâta-i de puternică, că și mai mult decât pietrele să fi fost mi-ar fi făcut limba mai ușoară ca orice aripă precum zefirul, căzând în pânzele corăbiei, o face să țâșnească înainte mai iute ca săgeata, așa și rugăciunea Bisericii, căzând în limba celui ce vorbește, face cuvântul a țâșni mai ușor ca zefirul.

Întru aceasta îndrăznind intru și eu în luptă în fiecare zi: că dacă în întrecerile lumești, având cineva dintre toți privitorii adunați doar zece-douăzeci de sprijinitori, cu osârdie coboară în arenă, cu atât mai mult voi face asta cu îndrăznire eu, de vreme ce am nu numai zece-douăzeci de sprijinitori, ci toți privitorii îmi sunt frați și părinți. Și dacă te gândești, în întrecerile lumești luptătorul n-are ce mare folos să tragă de la privitor decât că acela îl încurajează prin strigăte și se minunează de isprăvile lui și se ceartă, așezat sus, cu cei de altă părere - iar să coboare în arenă și să-i întindă mâna și să îl tragă de picior pe potrivnicul lui sau altceva de felul acesta să

facă, nu e îngăduit: că cei ce au întocmit dintru început rânduiala acestor lupte, împrejuind locul cu pari ascuțiți și funii, stăvilesc astfel nebunia privitorilor. Și ce e de mirare dacă privitorului nu i se îngăduie să coboare în luptă, de vreme ce și antrenorul e așezat afară de arenă, având poruncă să își ajute elevul de departe, prin sfaturi, iar de apropiat nu i se îngăduie nicicum să se apropie? Aici însă nu e așa: ci și învățătorului, și privitorului li se dă voie să coboare la mine și să stea aproape cu sufletul și să mă întărească prin rugăciuni.

Hai, dar, să purced la luptă întocmai la fel ca acei atleți: că și aceia, prinzându-se de mijloc, se aruncă unul pe celălalt cu putere, încât din pricina strâmtimii locului zboară în mulțimea cea adunată împrejur, iar după ce încleștarea lor se desface se întorc iarăși la locul hotărnicit pentru întrecere, dar se înhață nu din picioare, ci potrivit așezării în care erau când s-au desfăcut¹². Deci, întrucât și pe mine strâmtimea locului - puținătatea timpului - m-a silit să închei data trecută cuvântul, haide să ne întoarcem la locul întrecerii, reînnoind firul încleștării de la cele citite ieri.

„Și a zis Dumnezeu: Să facem om după chipul și asemănarea noastră”. Primul lucru ce se cuvine tâlcuit aici este de ce atunci când a luat ființă cerul nu se spune nicăieri: Să facem, ci: „Să fie cer, Să fie lumină”, și tot așa pentru fiecare din părțile zidirii; iar aici nu este folosită decât spusa: Să facem, care arată o sfătuire cu cineva de aceeași cinste. Deci, cine este cel ce urma să fie făcut și care se bucură de atâta cinste ? Omul, viețuitoarea cea mare și minunată și mai scumpă înaintea lui Dumnezeu decât toată zidirea, pentru care sunt cerul și pământul și marea și tot restul trupului¹³ zidirii; omul, de a cărui mântuire Dumnezeu S-a îndrăgostit până-ntr-atât că nici pe Cel Unul-Născut nu L-a cruțat pentru el: că nu a conținut, toate făcându-le și lucrându-le, până ce, înălțându-l, nu l-a așezat de-a dreapta Sa. Și strigă Pavel zicând: „Și împreună cu Dânsul ne-a sculat și ne-a așezat de-a dreapta Sa întru cele cerești întru Hristos Iisus” (Ef. 2,6).

Sfătuirea este nu fiindcă Dumnezeu ar avea nevoie să Se sfătuiască - să nu fie! - ci pentru a se arăta prin felul vorbirii cinstea ce ni s-a dat. „Și de ce”, întreabă unii, „dacă e mai de preț decât toată lumea, a fost adus la ființă în urma lumii?” Tocmai de asta, că este mai de preț decât toată lumea: că precum, având împăratul a merge într-o cetate oarecare, căpeteniile de oaste și dregătorii și păzitorii și robii toți merg înainte ca, pregătind locuința împărătească și toată slujirea cea de trebuință, să primească pe împărat cu multă cinste: întocmai la fel și aici. Înaintea omului, ca înaintea unui împărat, a mers soarele, a mers cerul, a mers lumina, toate s-au făcut și s-au împodobit: și apoi a fost adus el, cu multă cinste. „Să facem om după chipul”. Să audă iudeul. Către cine grăiește Dumnezeu: „Să facem om” ? Moisi a scris asta - Moisi, pe care spun, mințind, că îl cred. Și ca să te încredințezi că mint și nu cred, ascultă cum îi mustră Hristos și zice: „De ați fi crezut lui Moisi, ați fi crezut și Mie” (In. 5, 46). Acum la ei sunt cărțile, iar la noi comoara cărților; la ei sunt slovele, iar la noi sunt și slovele, și înțeleșurile. Către cine, spune-mi, a zis: „Să facem om” ? „Către un înger sau către un arhanghel”, zice iudeul. Precum robii vrednici de bice care sunt trași la socoteală de stăpân și, neavând nici o îndreptățire adevărată de răspuns, toarnă tot ce le trăsnește prin cap, așa și voi grăiți: „Către înger și arhanghel a zis”. Care înger? Care arhanghel? Că nu este al îngerilor să zidească, nici al arhanghelilor să cugete acestea. Dar pentru ce, atunci, când a făcut cerul n-a poruncit îngerului și arhanghelului, ci însuși l-a adus la ființă, iar atunci când a adus la ființă viețuitoarea mai de cinste decât cerul și decât toată lumea - omul - îi ia pe robii ca părtași ai facerii ?

2. Nu este așa, nu: că îngerilor li se cuvine a sta de față, nu a zidi; arhanghelilor se cuvine să slujească, nu să ia parte la cugetul și sfatul Dumnezeirii. Ascultă ce zice Isaia despre puterile serafimilor, care sunt mai presus decât arhanghelii: „Văzut-am pe Domnul pe scaun înalt și preaînălțat... și serafimi stăteau împrejurul Lui, șase aripi la unul și șase aripi la altul: și cu două își acopereau fețele” - adică își acopereau vederile pentru că nu puteau îndura strălucirea care pornea din tronul Lui. Ce spui? Serafimii stăteau împrejurul Lui cu atâta minunare și mirare, și asta văzând un pogorământ al lui Dumnezeu, iar niște îngeri sunt părtași și la cugetul, și la sfătuirea Lui ? Dar ce noimă ar avea aceasta?

Și atunci, cine este cel către care spune: „Să facem om”? Sfetnicul minunat, stăpânitor, Dumnezeu Cel Tare, Domnul păcii, Părintele veacului ce va să vină: Însuși Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut. Deci, către Acesta zice: „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră” - că nu a zis: după chipul Meu și al Tău, sau: al Tău și al Nostru, ci: după chipul Nostru, arătând prin aceasta că este vorba de același chip și de aceeași asemănare: iar Dumnezeu și îngerii nu au același chip, nici aceeași asemănare. Căci cum ar putea Stăpânul și slujitorii să aibă același chip și aceeași asemănare ? Așadar, oricum o luăm se fac de rușine spusele voastre. Și aici, de altfel, se are în vedere chipul stăpânirii, precum ne arată urmarea stihului - căci zicând: după chipul și asemănarea, adaugă: „și să stăpânească peștii mării”; iar stăpânirea lui Dumnezeu nu este una cu stăpânirea îngerilor: întrucât cum ar putea avea aceeași stăpânire robii și Stăpânul, slujitorii și Cel Care poruncește ?

Însă mai sunt și alții care lovesc în noi, zicând că Dumnezeu are chip la fel cu al nostru, gândindu-și spusele în chip rău: că nu se vorbește aici de chipul firii, ci de chipul stăpânirii, precum vom arăta din urmarea stihului. Iar ca să te încredințezi că Dumnezeiescul n-are chip omenesc, ascultă ce grăiește Pavel: „Că bărbatul nu este dator să-și acopere capul, chipul și slava lui Dumnezeu fiind - iar femeia slava bărbatului este. Pentru aceea, zice, datoare este să aibă învelitoare pe cap” (1 Cor. 11, 7, 10). Dacă ar fi numit aici chip lipsa deosebirii dintre înfățișarea lui și cea a lui Dumnezeu, omul se cheamă chip al lui Dumnezeu pentru că Dumnezeu ar avea înfățișare omenească. Deci, potrivit acelorora nu trebuia să fie numit chip numai bărbatul, ci și femeia: fiindcă bărbatul și femeia au aceeași înfățișare și aceeași asemănare. Deci, pentru ce bărbatul e numit chip al lui Dumnezeu, iar femeia nu?

Pentru că nu e vorba de chipul înfățișării, ci de chipul cel după stăpânire - care este doar a bărbatului, dar nu și a femeii: fiindcă bărbatul nimănui nu este supus, iar femeia este sub bărbat, cum spune Dumnezeu: „Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni” (Fac. 3, 16). Ca atare, bărbatul este chip al lui Dumnezeu fiindcă nu are pe nimeni mai presus, precum Dumnezeu nu are pe nimeni mai presus, căci stăpânește peste toți; iar femeia este slava bărbatului fiindcă este supusă lui. Si iarăși zice altundeva: „Nu trebuie să socotim că Dumnezeu este asemenea aurului, sau argintului, sau pietrei, sau ciopliturii meșteșugului și gândului omului” (Fapte 17, 29).

Iată ce vrea să spună: „Dumnezeiescul e mai presus nu doar decât înfățișările văzute, dar nici cugetul nu ar fi în stare să își închipuie cum este Dumnezeu”. Deci, cum ar putea Dumnezeu să aibă înfățișare omenească, de vreme ce Pavel spune că nici nu e vreun cuget în stare să-și închipuie ființa lui Dumnezeu? Fiindcă înfățișarea noastră cu toții ne-o putem lesne închipui cu gândul.

Iar aş fi vrut să adaug învăţatură despre milostenie, dar vremea nu-mi îngăduie; aşadar, voi tăcea - însă nu înainte de a vă îndemna să păziţi neştirbit ceea ce am spus şi să purtaţi multă grijă de petrecerea cea dreaptă, ca să nu fie în deşert ceea ce am vorbit aici: căci chiar de vom păzi dogmele cele drepte, lipsind îmbunătăţirea, cea din fapte. Vom cădea cu totul din viaţa veşnică - martor fiind Domnul, Care zice: „Nu tot cel ce îmi zice Mie: „Doamne, Doamne” va intra în Împărăţia Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Mt. 7, 21). Să facem, deci, voia lui Dumnezeu cu toată râvna şi osârdia, ca să putem intra în ceruri şi să ne împărtăşim de bunătăţile puse deoparte acolo pentru cei ce-L iubesc pe Dumnezeu - de care bunătăţi fie ca toţi să avem parte, cu harul şi cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, dimpreună cu Care Tatălui şi Sfântului Duh se cuvine slavă, stăpânire, cinste, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

12 În competiţiile de lupte din antichitate exista regula ca meciul să fie reluat din poziţia în care se desfăcuse priza dintre cei doi concurenţi ca urmare a efectuării unei tehnici de aruncare.
13 Ansamblului.

Cuvântul al treilea

*Din „Cele dintâi omilii la Facere”
Editura Sophia
Bucureşti, 2004*

***Ce înseamnă: „după asemănarea”, şi pentru ce,
spunând Dumnezeu
să stăpânim noi peste fiare, nu
stăpânim; şi că acest fapt dovedeşte
multă purtare de grijă din partea Lui***

1. Precum nu au nici un folos cei care seamănă atunci când seminţele sunt aruncate afară de cale, nici cel care cuvântă nu câştigă nimic când cuvântul nu ajunge la cugetul ascultătorilor, ci sunetul, răspândindu-se degeaba în văzduh prin glas, lasă fără folos pe cel care aude. N-am spus acestea în zadar, ci ca să nu rămâneţi lipiţi doar de noimele cele mai simple, ci să cutezaţi a vă apropia şi de cele mai adânci: că dacă nu vom scufunda în adâncul Scripturilor acum, când mădularele ne sunt uşoare spre a înota, ochiul mai pătrunzător (nefiind încă stingherit de şuvoiul viclean al dezmierdării), iar duhul mai tare¹⁴, ca să nu se înăbuşe, când o să ne mai scufundăm? Când o să fie dezmierdare, şi ospăţ, şi beţie, şi masă plină de îmbuibare? Dar atunci nu va fi lesne nici să ne mişcăm, aşa de mult împovărează sufletul sarcina grea a dezmierdării. Nu vedeţi că şi cei care vor să afle mărgăritare nu află cele căutate şezând sus, pe ţârm, şi numărând valurile, ci scufundându-se până în adânc - şi asta cu toate că-i mare osteneala căutării, mare primejdia aflării, şi după aflare nici un câştig - fiindcă ce mare lucru aduce în viaţa noastră aflarea de mărgăritare? Măcar de nu ar fi adus marile rele pe care le-a adus că ceea ce întoarce pe dos viaţa noastră şi răstoarnă toate cu susul în jos e nebunia după avuţii şi totuşi, pescuitorii de mărgăritare îşi pun în joc şi sufletul, şi trupul pentru hrana vremelnică şi îndrăznesc să

înfrunte valurile; iar în cercetarea Scripturii nu e primejdie, nu este osteneală atât de încordată, ci puțină și ușoară, și aceasta pentru păzirea celor aflate, fiindcă cele aflate cu ușurință par celor mulți de disprețuit, în marea Scripturilor nu-i tulburare a valurilor, ci e mai liniștită ca orișice liman; nu e nevoie să ne scufundăm în sâmurile cele întunecate ale adâncului, ci în ea e lumină multă, mai strălucitoare chiar decât razele de soare, liniște multă, departe-i orice tulburare, și din cele aflate - atât câștig cât nici nu este cu puțință a înfățișa prin cuvânt.

Să nu ne dăm bătuți, dar, ci să ne apucăm de cercetarea înțeleșurilor Scripturii. Ați auzit că după chipul lui Dumnezeu l-a făcut Dumnezeu pe om; și ce înseamnă „după~chipul” am spus: că nu arată aceeași fire la om ca la Dumnezeu, ci asemănarea de stăpânire; iar după asemănare înseamnă bunătatea și blândețea, și asemănarea după puțință cu Dumnezeu în privința virtuții, precum spune Hristos: Fiți asemenea Tatălui Meu Care este în ceruri - fiindcă precum pe întinderea pământului unele vietăți sunt mai dobitocești¹⁵, altele mai sălbatice, așa și pe întinsul sufletului nostru unele cugetări sunt mai dobitocești, altele mai sălbatice. Deci, se cuvine să le stăpânim și să le biruim, și să dăm cugetării stăpânirea asupra lor. „Dar cum poate birui cineva sălbăticia gândului?”, zic unii. Ce spui tu, omule? Îi biruim pe lei și sufletele lor le împlânzim, și te mai îndoiești că sălbăticia gândului poate fi preschimbată în blândețe? Și iasta cu toate că leul are în fire sălbăticia, iar blândețea e împotriva firii lui; în vreme ce cu tine e dimpotrivă, bunătatea fiindu-ți în fire, iar sălbăticia - împotriva firii.

Deci, cel ce scoate ceea ce este după fire din sufletul fiarei și pune acolo ceea ce este împotriva firii ei, oare nu va putea păstra în sufletul său ceea ce-i este după fire ? Oare câtă nepăsare n-ar dovedi nefăcând aceasta? Dealtfel, cu sufletul leilor mai e și altă greutate: fiindcă sufletul fiarei este lipsit de cugetare. Ci totuși, ați văzut adesea duși prin piață lei mai blânzi ca oile, și mulți din cei aflați în prăvălii deseori aruncau bani stăpânului, ca plată pentru meșteșugul și înțelepciunea cu care a împlânzit fiara. Iar în sufletul tău este și cugetare, și frică de Dumnezeu, și mult ajutor din toate părțile. Deci, nu îmi veni mie cu dezvinovățiri și îndreptățiri: căci este cu puțință, dacă vrei, să fii blând și cuminte. „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră, și să stăpânească fiarele” (Fac. 1, 26).

2. Aici lovesc în noi elinii și spun că Scriptura minte, fiindcă nu noi stăpânim pe fiare, ci ele ne stăpânesc pe noi, pricinuindu-ne multă luptă supărătoare. Lucrul acesta nu e defel adevărat: fiindcă e de ajuns și vederea unui om să pună o fiară pe fugă - atâta frică le pricinuim. Iar dacă ne și ne vătăma din teamă, ori silite de foame, ori încolțite chiar de noi și nevoite să se apere, asta nu poate fi dovadă de stăpânire deplină: că nici dacă vreunul dintre noi, văzând că năvălesc tâlhari asupra sa, ar sări la arme și s-ar apăra, nu se poate spune că arată prin aceasta vreo stăpânire, ci multă grijă de scăparea sa; dar nu prin asta voi răsturna părerea lor, ci pe un alt temei, pe care vă e și vouă de folos să-l auziți. Ne temem și avem frică de fiare, și am căzut din stăpânirea asupra lor - nu zic ba, sunt de aceeași părere; însă aceasta nu arată mincinoasă legea lui Dumnezeu: fiindcă la început nu stăteau așa lucrurile, ci fiarele aveau frică și cutremur de om ca de un stăpân, și se plecau în fața lui - iar după ce am căzut din îndrăznirea către Dumnezeu și din cinste, din pricina aceasta am ajuns să avem frică noi de ele.

De unde se vede acest lucru? Dumnezeu a adus fiarele la Adam să vadă ce nume le va pune: și n-a fugit Adam, ca unul care se temea, ci le-a pus nume tuturor ca unor robi supuși. Acesta este simbol al stăpânirii: de asta și Dumnezeu, vrând să-i arate și prin aceasta care e prețul stăpânirii

pe care i-o dăruise, l-a pus să dea nume fiarelor, și numele puse le-au rămas - fiindcă Scriptura spune: „Tot ce a numit Adam, acesta e numele lor” (Fac. 2, 19).

Acesta e un semn că primul nu avea frică de fiare mai înainte de cădere, iar al doilea, mai limpede ca primul, este împreună-vorbirea șarpelui cu femeia, că dacă oamenii s-ar fi temut de fiare, n-ar fi rămas pe loc femeia văzând șarpele, ci s-ar fi pus pe fugă; n-ar fi primit sfatul lui, nu ar fi stat de vorbă cu atâta lipsă de frică, ci îndată s-ar fi speriat și ar fi fugit. Dar iată, stă de vorbă și nu se teme - că încă nu ființa teama aceasta; dar după ce a intrat în om păcatul, semnele cinstirii de care se bucura i-au fost luate; și precum între slugi cele care au trecut la stăpân sunt temute de restul slugilor, iar cele văzute cu ochi răi se tem și de slugile ce lealalte, așa s-a întâmplat și cu omul: căci până ce avea îndrăzneală către Dumnezeu, era temut de fiare; iar după ce s-a făcut vinovat înaintea Stăpânului a ajuns să se teamă și de cei mai de pe urmă dintre cei împreună-robi cu dânsul.

Iar dacă nu-i aceasta pricina, arată-mi că mai înainte de păcat fiarele ar fi fost temute omului dar nu ai cum. Iar dacă după păcat a intrat frica, și aceasta e din purtarea de grijă a Stăpânului: că dacă porunca dată de Dumnezeu fiind clătinată și stricată, cinstea dată lui de Dumnezeu ar fi rămas aceeași, omul nu s-ar fi ridicat lesne: că atunci când oamenii se bucură de aceeași cinste fie că ascultă, fie că nu ascultă, se învață mai degrabă la viclenie și nu se depărtează lesne de răutate. Că dacă acum, sub spaime și pedepse și munci nu rabdă să se înțeleptească, cum ar fi fost dacă n-ar fi pățit nimic pentru păcatele lor grozave? încât este învederat că „Dumnezeu ne-a scos din stăpânire pentru grija ce ne-o poartă” Tu vezi-mi și de aici iubirea Lui de oameni cea negrăită: fiindcă Adam a stricat toată porunca și a călcat legea - iar Dumnezeu nu a desființat toată cinstea lui, nici nu l-a scos cu totul din stăpânire; ci a lăsat ca afară de stăpânirea lui să fie doar acele vietăți ce nu îi folosesc prea mult spre nevoile vieții; iar pe cealalte, cele de trebuință și de folos, care slujesc mult viața noastră, le-a lăsat roabe nouă. Ne-a lăsat cirezile de boi ca să tragem plugul, ca să brăzdăm pământul, ca să aruncăm semințe în brazdă; ne-a lăsat felurile de dobitoace de povară, ca să ne ajute la cărat; ne-a lăsat turmele de oi, ca să avem veșminte; și alte feluri de vietăți ne-a lăsat, aducătoare de alte foloase: căci după ce, pedepsindu-l pe om, a zis: „Întru sudoarea feței tale vei mânca pâinea ta” (Fac. 3, 19), ca sudoarea, și chinul, și osteneala să nu fie cu neputință de îndurat, a ușurat greutatea și povara sudorii prin mulțimea necuvântătoarelor ce ne ajută în această osteneală și în acest chin. Și precum un stăpân iubitor de oameni și grijuliu, după ce și-a biciuit sluga, pune să fie doftorică, așa și Dumnezeu, punând pedeapsă asupra noastră, voiește să o ușureze în tot chipul, osândindu-ne la sudori și osteneală, dar pe de altă parte gătindu-ne multe feluri de necuvântătoare spre ajutorarea osteneții noastre.

Pentru toate acestea să îi dăm mulțumită: că și faptul că ne-a dat cinstea, și că ne-a luat-o iarăși, și că nu ne-a luat-o cu totul, și că a pus asupra noastră teama de fiare, și toate câte le-a făcut cu noi sunt, dacă stai să cercetezi, pline de multă înțelepciune, de multă purtare de grijă, de multă iubire de oameni: de care fie ca toți să ne bucurăm mereu spre slava lui Dumnezeu, Celui Ce a lucrat acestea. A Lui e slava în vecii vecilor. Amin.

14 Literal: „mai rezistent”.

15 Iraționale.

Cuvântul al patrulea

*Din „Cele dintâi omilii la Facere”
Editura Sophia
București, 2004*

***Că trei feluri de robie a adus păcatul;
și către cei care ascultă cu ușurătate,
și către cei ce nu-și cinstesc părinții***

1. Ați auzit ieri cum l-a făcut Dumnezeu pe om împărat și mai-mare peste fiare, și cum l-a scos îndată din rangul împărătesc - sau, mai bine zis, nu l-a scos Dumnezeu, ci singur pe sine s-a scos din cinste prin neascultare fiindcă Adam a împărățit doar din iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că nu-i dăduse a împărați ca plată pentru isprăvi duhovnicești, ci și mai înainte de a fi el l-a împodobit cu cinste. Căci ca să nu zici că după ce a luat ființă omul și a făcut apoi isprăvi multe, l-a nevoit pe Dumnezeu să îi dea stăpânirea fiarelor - pentru această pricină, zic, având a-l plăsmui, grăiește despre stăpânirea lui zicând astfel: „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră, și să stăpânească fiarele pământului” (Fac. 1, 26). Mai înainte de viață îi dă cinstea, mai înainte de facere - cununa, și mai înainte de a lua ființă omul, îl suie pe scaunul împărătesc. Oamenii îi cinstesc pe supușii lor când ajung aceștia la adânci bătrâneți, după multe osteneli în timp de pace și nenumărate primejdii în vreme de război - iar Dumnezeu nu a făcut așa, ci l-a adus la această cinste îndată ce a luat el ființă, arătând că ceea ce s-a făcut nu este plată pentru isprăvi, ci Har Dumnezeiesc, iar nu datorie.

Deci, faptul că omul a primit stăpânire se datorează numai iubirii de oameni a lui Dumnezeu iar căderea din stăpânire se datorează ușurătății lui: că precum împărații îi lipsesc de stăpânire pe cei ce nu ascultă de poruncile lor, așa a făcut și Dumnezeu cu omul, lipsindu-l de stăpânire atunci când nu a ascultat de El; iar astăzi trebuie să spunem ce altă cinste a răpit firea păcatului și câte feluri de robie a adus cu sine, încătușând firea noastră cu felurile stăpâniri ca un tiran care se folosește de felurite lanțuri. Este, dar, o stăpânire și o robie dintâi, potrivit căreia femeile sunt stăpânite de bărbați. După păcat a luat ființă trebuința aceasta: căci înainte de neascultare femeia era de aceeași cinste cu bărbatul - și, dealtfel, când a făcut-o Dumnezeu, s-a folosit de aceleași cuvinte ca și la facerea bărbatului. Precum la facerea bărbatului nu a zis: Să fie om, ci a zis: Să facem om „după chipul și asemănarea Noastră”, așa și la facerea femeii nu a zis: Să fie femeie, ci și aici a zis: „Să-i facem ajutor” - și nu doar ajutor, ci asemenea lui, arătând iarăși că cei doi erau deopotrivă în cinstire: căci dat fiind marele ajutor pe care dobitoacele îl dau în trebuințele vieții noastre, uită-te cum face deslușită deosebirea, ca să nu socoți că și femeia este din rândul robilor. „A adus fiarele, zice Scriptura, înaintea lui Adam... și nu s-a aflat lui ajutor asemenea lui” (Fac. 2, 19-20). „Păi cum? Calul nu este ajutor, împreună cu omul oștindu-se în războaie? Boul nu este ajutor, trăgând plugul și împreună cu noi ostenindu-se la aruncarea semințelor în brazdă? Asinul și catârul nu sunt ajutoare, împreună cu noi lucrând la căratul poverilor?” Dar ca să nu spui asta, îți face deosebirea cu acrivie - că nu a zis doar: nu s-a aflat ajutor lui, ci: nu s-a aflat ajutor asemenea lui. Așa și aici - nu a zis Dumnezeu doar: să-i facem ajutor, ci: „să-i facem ajutor asemenea lui” (Fac. 2, 18).

Asta mai înainte de păcat - iar după păcat: „spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni”. „Te-am făcut”, zice, „de aceeași cinste cu bărbatul. Nu te-ai folosit bine de stăpânire: schimbă-ți starea cu cea de supunere. N-ai putut duce slobozenia: primește robia. Nu știi să

stăpânești (si ai cunoscut aceasta cu lucrul): fii dintre cei stăpâniți, si cunoaste-l pe bărbat drept stăpân”: „spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni”: și vezi aici iubirea de oameni a lui Dumnezeu - căci ca nu cumva, auzind: el te va stăpâni, să socoată stăpânirea bărbatului ca fiind împovărătoare, mai întâi vorbește de purtarea de grijă a acestuia, zicând: „Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta”, adică: Scăparea ta și limanul tău și întărirea ta, el va fi; în toate spaimele ce vor veni asupra ta, pe el ți-l dau ca să te întorci spre el și să scapi la el. Și nu doar prin aceasta, ci și cu nevoile firești i-a legat împreună ca și cu un lanț de nerupt, înfășurându-i în legătura poftii.

Văzut-ai cum a adus păcatul supunerea, iar Iscusitul și Înțeleptul Dumnezeu și pe acestea le-a întrebuițat spre folosul nostru? Ascultă cum și Pavel vorbește despre supunerea aceasta, ca să înveți iar împreună-glăsuirea dintre Vechiul si Noul Legământ. „Femeia, zice, întru liniște să ia învățătură, cu toată ascultarea” (1 Tim. 2, 11). Văzut-ai că și el supune bărbatului pe femeie ? Dar așteaptă, și ai s-auzi pricina. De ce cu toată ascultarea ? Fiindcă „femeii, zice, să învețe nu dau voie”. „De ce ?” - „Fiindcă l-a învățat o dată rău pe Adam”. „Nici a-și stăpâni bărbatul”. „Dar pentru ce ?” - „Fiindcă l-a stăpânit o dată în chip rău”. Ci să fie întru liniște. „Dar spune și pricina”. „Fiindcă Adam”, zice, „nu a fost amăgit, iar femeia, amăgindu-se, a fost întru neascultare”. De aceea a și dat-o jos de pe scaunul învățaturii: „fiindcă cel care dă învățătură fiind neștiutor”, zice, „să ia învățătură; iar de nu vrea să ia învățătură, ci vrea să învețe pe alții, se pierde pe sine și pierde și pe ucenicii săi” - ceea ce s-a întâmplat atunci și cu femeia. Dar că este supusă bărbatului și că din pricina păcatului i-a fost supusă, vedem deslușit de aici; însă vreau să aud acea spusă: „Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni”.

2. Voiesc să aflu cum vorbește Pavel, și despre această purtare de grijă, și cum îmbină stăpânirea cu dragostea părintească. Deci, unde face asta? Scriindu-le corintenilor, el grăiește: „Bărbaților, iubiți femeile voastre - iată spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta; femeile să se teamă de bărbați” - iată „el te va stăpâni”. Văzut-ai că nu e apăsătoare stăpânirea când stăpânul e îndrăgostit nebunește de roaba sa, când frica e împreună cu dragostea? Căci astfel e înlăturată greutatea robiei. Așadar, o stăpânire a fost adusă de neascultare: căci tu nu te uita că Dumnezeu a tocmit-o spre folos, ci că însăși firea robiei a fost pricinuită de păcat - care și este un al doilea fel de robie, mai împovărător, și acesta își are începutul și temeiul din păcat: că după potopul cel din vremea lui Noe si sfărâmarea corăbiei¹⁶ celei de obște și desăvârșita pierzare de care știm cu toții, Ham a păcătuit față de născătorul său și, văzându-și părintele gol, mai mult l-a despuiat defăimându-l înaintea fraților săi, și ca atare s-a făcut slugă fraților: că răutatea voirii i-a stricat bunul neam al firii - și era firesc să se întâmple astfel. Scriptura aduce dreptului nenumărate dezvinovățiri, și în primul rând printr-o singură propoziție îi dă iertare deplină - că zice: „Și a început Noe a fi om lucrător de pământ” (Fac. 9, 20). Spusa a început cuprinde multă dezvinovățire pentru beție: că nu știa Noe nici cât vin trebuia să bea, nici cum să-l bea - curat sau îndoit cu apă, nici când să-l bea - îndată după scoaterea din teascuri sau după oarecare vreme. Deci, Scriptura dezvinovățește prin acestea pe Noe; iar cel născut din el, izbăvit prin el (că pentru cinstirea dată de Dumnezeu tatălui său nu pierise împreună cu ceilalți în valuri), necăutând la firea însăși, neamintindu-și cui își datora izbăvirea, nedobândind din frică întreagă înțelepciune (fiindcă avea înaintea ochilor resturile lăsate de mânia lui Dumnezeu și urmele nenorocirii și teama încă proaspătă de cele întâmplate), a batjocorit pe născătorul său. De aceea îndeamnă și oarecare înțelept, grăind: „Nu te slăvi întru necinstea tatălui tău, că necinstea tatălui tău nu este ție slavă” (Sir. 3,10). Dar, cu toate acestea, Ham n priceput, ci a păcătuit cu păcat dincolo de orice iertare și dezvinovățire.

Drept aceea, Dumnezeu a dat robia ca pedeapsă a păcatului, și s-a făcut Ham slugă fraților săi, și prin răutatea voii a trădat întâietatea pe care o avea în chip firesc. Iată și al doilea fel de robie.

Vrei să-l afli și pe al treilea ? Acesta e mai împovăraător decât cele dintâi, și mult mai de temut - că neînvățându-se minte omul prin celelalte, Dumnezeu ne-a sporit lanțurile. Care e, deci, acesta? Cel al dregătorilor, al cârmuitorilor; nu cum este cel suferit de femeie, nici ca cel suferit de rob, ci cu mult mai înfricoșat: că peste tot se pot vedea săbii ascuțite, călăi, cazne, locuri de chinuire¹⁷, pedepse, stăpânire ce se întinde până asupra vieții și a morții. Iar ca dovadă că de acest fel al stăpânirii s-a făcut nevoie din pricina păcatului, ascultă-l iarăși pe însuși Pavel filosofând: „Voiești să nu-ți fie frică de stăpânire? Fă bine, și vei avea laudă de la dânsa... Iar dacă faci rău, teme-te, că nu în zadar poartă sabia” (Rom. 13, 3-4). Vezi că pentru cei care fac răul sunt și dregătorul, și sabia? Ascultă acest lucru rostit și mai pe șleau: „Că este răzbunătoare... asupra celui ce face răul” (Rom. 13, 4). Și nu a zis: „Că nu în zadar este stăpânire” - dar ce ? „Că nu în zadar poartă sabia”: fiindcă precum un tată iubitor își dă pe mâna unor învățători și dascăli temuți copiii care se poartă cu ușurătate față de el și îl disprețuiesc din pricina iubirii lui părintești, așa și Dumnezeu, fiind disprețuit de firea noastră, din bunătatea Sa ne-a dat pe mâna stăpânitorilor, ca unor dascăli și învățători.

Să vedem însă și din Vechiul Legământ că pentru răutatea noastră s-a făcut trebuință și de stăpânirea aceasta. Oarecare dintre proroci, întărâtându-se asupra celor nedrepti, grăiește cam așa: „Au tăcea-vei când va înghiți necredinciosul pe cel drept, și vei face pe oameni ca peștii mării, și ca jivinele ce n-au stăpân?” (Avac. 1, 13-14). Deci, pentru asta e stăpânire, ca să nu trăim ca jivinele; pentru asta sunt căpetenii, ca să nu ne înghițim unii pe alții precum peștii: că precum sunt pentru boli leacurile, așa sunt pentru păcate pedepsele. Apoi, ca să vezi că pentru cel care viețuiește în virtute nu e nevoie de epistat¹⁸, ascultă ce grăiește Pavel: „Iar de voiești să nu îți fie frică de stăpânire, fă binele și vei avea laudă de la dânsa” (Rom. 13, 3-4). „Judecătorul”, zice, „îți este privitor - iar dacă trăiești drept, nu numai privitor, ci și lăudător, fiindcă cei ce cârmuiesc sunt la rândul lor cârmuiți de legi”. Ci totuși, nici de legi nu are nevoie cel ce trăiește cu blândețe și auzi asta de la Pavel, care zice: „Dreptului lege nu este pusă” (1 Tim. 1, 9); iar dacă lege nu îi este pusă, cu atât mai mult nu e stăpânitor deasupra lui. Iată al treilea fel de stăpânire, și acesta avându-și temeiul în păcat și răutate.

3. Cum, dar, spune Pavel că „nu e stăpânire decât de la Dumnezeu”? Fiindcă El ne-a rânduit-o spre folos, deoarece păcatul a adus trebuința aceasta, iar Dumnezeu ne-a întors-o spre folos; și precum trebuința de leacuri vine de la răni, iar folosirea lor de la înțelepciunea doctorilor, așa și trebuința robiei de la păcat s-a făcut, iar întoarcerea ei spre folosul nostru - de la înțelepciunea lui Dumnezeu.

Dar treziți-vă odată, și scuturați-vă de lenevie. De ce zic asta? Păi, eu vă povestesc despre Scripturi, iar voi vă mutați ochii de la mine la candelă și la cel care le aprinde. Câtă nepăsare: lăsându-mă pe mine, să luați aminte la acela! Și eu aprind foc - foc din Scripturi, și pe limba mea arde candela învățăturii. Această lumină este mai mare și mai bună decât cealaltă: că nu aprind fitil muiat în untdelemn, ci aprind cu dorința de a asculta propovăduirea sufletele adăpate cu buna credință. Și Pavel vorbea oarecând cu cineva într-un foișor - dar nimeni să nu creadă că mă pun alături de Pavel (doar n-am înnebunit atât!), ci spun acestea ca să aflați câtă râvnă pentru ascultarea propovăduirii trebuie să arătați. Așadar, Pavel vorbea în foișor, și s-a făcut seară ca și

acum, și erau făclii multe în foișor. Apoi, Eutih a căzut de la o fereastră - însă căderea lui n-a spart adunarea și moartea lui nu a curmat spectacolul duhovnicesc, ci toți erau atât de prinși cu ascultarea cuvintelor dumnezeiești încât nici n-au băgat de seamă cele întâmplate. Iar voi, fără să vedeți vreun lucru ieșit din socoteală, ci un om făcând lucruri obișnuite, vă mutați privirile într-acolo. Oare e de iertat așa ceva?

Iubiților, nimeni să nu socoată împovăraătoare certarea - că nu din ură, ci din grijă vă cert. Știți doar că mai de nădejde sunt rănilile făcute de prieteni decât sărutările primite de la vrăjmași. Deci, veniți-vă în fire, vă rog, și, lăsând focul din candelă, luați aminte la lumina dumnezeieștilor Scripturi: că vreau să vorbesc de un alt fel al stăpânirii, care nu-și are temeiul în păcat, ci în firea însăși. Care este acesta? Stăpânirea părinților asupra odraslelor, fiindcă această cinste de care ei se bucură este răsplată a durerilor lor. De aceea spune și oarecare înțelept: „Ca unor stăpâni să slujești celor ce te-au născut pe tine” (v. Sirah 3, 7), după care adaugă și pricina, zicând: „Ce vei răsplăti lor pentru ceea ce au făcut ei pentru tine?” (Sirah 7, 28). Spusele lui nu înseamnă altceva decât: „Cum ți-au dat ei ție naștere, tu nu poți să le dai lor”. Așadar, dacă în această privință suntem mai prejos decât părinții noștri, să dobândim în alta întâietate: s-o dobândim cinstindu-i 19, și nu numai prin legea firii, ci în primul rând din frică de Dumnezeu. Dumnezeu vrea foarte mult ca părinții să fie cinstiți de copiii lor, și celor ce împlinesc această lege le răsplătește cu mari bunătăți și daruri, iar pe cei care o încalcă îi pedepsește cu mari și cumplite rele. „Cel ce va grăi de rău pe tatăl său sau pe mama sa, zice, cu moarte să fie omorât” (Ieș. 21, 16), iar celor care își cinstesc părinții le spune: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ” (Ieș. 20,12).; Iată: cinstitorilor de părinți le-a hotărât ca răsplată lucrul socotit cea mai mare avuție, adică bătrâneți bune și lungime de zile, iar celor ce-i jignesc le-a rânduit ca pedeapsă lucrul socotit cel mai mare rău, și anume moartea înainte de vreme. Pe unii îi atrage spre dragostea de părinți făgăduindu-le răsplăți, pe alții îi depărtează de jignirea acestora, chiar fără voia lor, prin frica de pedeapsă: că nu poruncește să fie ucis oricum jignitorul de părinți, nici să-l ia călăii din tribunal și să-l ducă la moarte în văzul lumii, nici să i se taie capul în afara cetății, ci ca tatăl să-l ducă în mijlocul cetății și să-l învinuiască fără a fi nevoie de martori și dovezi, și asta cu foarte mult temei. Se înțelege de la sine că cel care n-a cruțat pentru copil nici bani, nici trup, nici nimic, nu s-ar face vreodată pârâș al lui dacă jignirea suferită n-ar fi covârșitoare.

Așadar, tatăl îl aduce pe vinovat în mijlocul cetății, după aceea cheamă tot poporul și rostește învinuirea. Toți ascultătorii, luând pietre, îl bat pe jignitorul de părinți - fiindcă legiuitorul vrea ca ei să fie nu numai martori, ci și lucrători ai pedepsei, ca fiecare, privindu-și mâna dreaptă, cu care și el a aruncat în capul jignitorului de părinți, să aibă destulă pomenire spre îndreptare.

Legiuitorul mai dă de înțeles și altceva: că cel ce își jignește părinții nu doar aceluia le face nedreptate, ci și întregii omeniri. Drept aceea, îi cheamă pe toți să ia parte la pedepsire, fiindcă toți sunt jigniți, ridică împrejur tot poporul și cetatea, învățându-i și pe oamenii străini de cei nedreptățiți să se mânie împotriva jignirii de părinți ca împotriva unei jigniri a întregii firi, îndepărtându-l pe săvârșitorul ei, ca pe o molimă obștească, nu numai din cetate, ci și din această lume: fiindcă unul ca acesta este vrăjmaș al tuturor, și al lui Dumnezeu, și al firii. De asta poruncește să ia toți parte la omor, făcând un fel de curățire pentru cetate.

Să aveți parte de mult bine pentru că ați primit cu atâta plăcere cuvintele despre jignitorul de părinte, și în loc de pietre ați aruncat în el cu strigăte, aceasta fiind mărturie a mării dragoste pe care o are fiecare dintre voi față de tatăl său. De altfel, obișnuim să laudăm legile împotriva păcatelor mai ales atunci când nu avem păcatele cu pricina pe conștiință.

Deci, pentru acestea toate să mulțumim Iubitorului de oameni Dumnezeu, Ce poartă grijă de viața noastră, și de părinți, și de copii, și toate pentru a noastră mântuire le economisește: că Lui se cuvine slava, cinstea și închinarea, dimpreună cu Cel Fără de început al Său Părinte, și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

16 Naufragiul.

17 Camere de tortură, locuri de execuție.

18 Supraveghetor.

19 Paradox cât se poate de evanghelic: fiind prin legea firii mai prejos de părinți, dobândim întâietate față de ei tocmai cinstindu-i și supunându-ne lor din frică de Dumnezeu. Acest raționament, fundament al educației de altădată, a devenit, din păcate, străin de cumplita logică a lumii noastre: și iată cum Sfântul Ioan aruncă lumină în câteva cuvinte asupra tainei dezagregării familiei moderne

Cuvântul al cincilea

Din „Cele dintâi omilii la Facere”

Editura Sophia

București, 2004

***Că nu pentru Adam suntem pedepsiți,
și că mai mari sunt bunătățile ce ne-au venit
prin el decât relele, dacă vom lua aminte la noi înșine;
și împotriva celor ce trec pe lângă săraci cu nepăsare***

1. Voi, poate, socotiți că am terminat cuvântul despre stăpânire²⁰; iar eu văd încă multă roadă ce așteaptă în el. Dar nu vă lăsați păgubași, rogu-vă, până ce nu o vom culege toată: căci si vierii harnici, când văd vița frunzoasă si încărcată cu multe roade, nu taie doar ciorchinii dinafară, ci pătrund si mai înlăuntru, îndoind curmeii si ridicând frunzele, așa încât să nu le scape cumva din vedere boabele mici, ascunse fiind sub frunze. Deci, nu vă arătați mai nepăsători decât aceia, nici nu vă lăsați păgubași până ce nu veți lua tot. Și mai ales că osteneala e a mea, iar roadă e a voastră.

Le-am învinuit ieri pe femei - mai bine zis nu pe femei, ci pe Eva, că prin păcat a adus în lume robia. Femeile ne-ar putea spune: „De ce să fim noi învinuite dacă aceea a păcătuit; de ce greșeala a fost a unei singure fețe²¹, iar vina - de obște a firii femeiești întregi?” Asta ar putea spune și robii: „De ce, făcând Cariaan ocară tatălui său, pedeapsa a trecut la tot neamul ?” Și cei ce se tem de stăpânitori ar putea pune pricină astfel: „De ce, alții fiind cei trăitori în răutate, noi am fost supuși jugului stăpânirii ?”

Așadar, ce le-am putea răspunde tuturor acestora ? Că una este dezlegarea tuturor întrebărilor: „Pentru că primii oameni au păcătuit, și prin neascultarea lor au adus în lume robia - iar cei de mai apoi, prin păcatele lor, au dat putere robiei deja aduse în lume”. Că dacă cei care întreabă s-ar putea arăta curați cu totul de păcate, poate că ar avea temei să grăiască împotriva; iar dacă și ei au multe vini, de prisos este să se îndreptățesc în acest fel: întrucât eu n-am zis că de acum păcatul nu mai naște robie, ci că orice păcat este însoțit de robie, și am arătat ca răspunzătoare firea de obște a păcatului, nu numai felul lui. Precum toate bolile de nevindecat duc la moarte, dar nu toate sunt de aceeași fire, așa și păcatele toate nasc robie, nefiind toate de același fel. Păcătuit-a Eva atingându-se de pom, și a fost osândită pentru asta. Drept aceea, să nu păcătuiești și tu cu alt păcat, poate mai greu decât al ei. Aceasta se cuvine a spune și cu privire la robi, și cu privire la cei aflați sub stăpânire²²: că primii oameni au adus păcatul, iar cei ce le-au urmat au păstrat puterea stăpânirii²³ prin păcatele săvârșite.

Mai am și alt răspuns: că mulți, întorcându-se la virtute, au fost sloboziți de sub stăpânire. Și mai întâi, de vreți, am să vorbesc²⁴ despre femeii, ca să vezi cum fericitul Pavel, care a pus legături asupra lor, chiar el le dezleagă iarăși. „De are vreo femeie bărbat necredincios și acela va voi să viețuiască cu dânsa, să nu-l lase pe el” (I Cor. 7, 13). De ce ? „Că ce știi tu, femeie, de nu-ți vei mântui bărbatul?” (16).

„Dar cum poate femeia să mântuiască ?” învățând, catehisind, înduplecându-l a primi cuvântul buneii cinstiri. „Păi chiar ieri, fericite Pavele, ziceai „că femeii să învețe nu dau voie” (I Tim. 2, 12). Cum, dar, o dai acum la întors și faci femeia dascăl al bărbatului?” - „Fac asta nu tăgăduindu-mă pe mine însumi, ba chiar cu totul dimpotrivă”. Tu ascultă și pentru ce a scos-o de pe tronul învățaturii, și pentru ce o aduce iar pe el, ca să afli înțelepciunea lui Pavel. „Bărbatul să învețe”, zice. Întrebi de ce ? Fiindcă nu a fost amăgit: că „Adam, zice, nu a fost amăgit” (I Tim. 2, 14). „Femeia”, zice, „să ia învățatură”. De ce ? Fiindcă a fost amăgită: „că femeia, amăgită fiind, a fost întru călcarea poruncii” (14). Iar aici - tocmai dimpotrivă: că atunci când bărbatul este necredincios, iar femeia credincioasă, zice: „Femeia să învețe. De ce ? Fiindcă nu este amăgită, căci credincioasă este. Să ia învățatură, deci, bărbatul, căci a fost amăgit: că necredincios este. „S-a întors treaba”, zice, „în privința învățaturii: să se întoarcă, dar, și în privința stăpânirii”. Văzut-ai cum pretutindeni arată Scriptura că nu firii, ci amăgirii și păcatului urmează robia ?

Deci, a venit la femeie amăgirea întru început, iar amăgirii i-a urmat supunerea: după aceea s-a mutat amăgirea la bărbat, s-a mutat și supunerea. Și precum la început a încredințat Dumnezeu bărbatului mântuirea femeii, fiindcă nu a fost amăgit, grăind astfel: „Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta”, așa și aici, pentru credința celei ce are bărbat necredincios, încredințează femeii mântuirea bărbatului, zicând: „Că ce știi tu, femeie, de nu-ți vei mântui bărbatul?” (I Cor. 7, 16). Ce poate fi mai deslușit decât această dovedire că robia nu este dat al firii, ci urmează păcatului? Același lucru se poate spune și despre robi. Ai fost chemat în starea de robie? Să nu îți pese.

Vezi cum iarăși arată că robia e doar un nume la omul îmbunătățit? Ci chiar de poți să fii slobod, mai bine folosește-te, adică „mai bine rămâi rob”. De ce ? „Că cel ce e chemat întru Domnul rob este un slobozit al Domnului”. Dar pentru ce a lăsat să rămână rob? Ca să afli că de prisos e slobozenia cea dinafară, că precum când cu cei trei tineri faptul că rămânând aprins cuptorul trupurile lor s-au păstrat nevătămate a fost cu mult mai minunat decât de s-ar fi stins văpaia, așa

și a te arăta slobod în robie este cu mult mai mare și minunat lucru decât dacă ai rupe legăturile ei. De asta a și zis: „Ci chiar de poți să fii slobod, mai bine folosește-te”²⁵ – adică rămâi rob, că ai cea mai adevărată slobozenie”.

2. Voiești să vezi că se întâmplă asta și cu stăpânitorii? Împărat era Nabucodonosor, și a aprins cuptorul cu văpaie mare, și i-a aruncat în mijlocul lui pe cei trei tineri - fragezi de vârstă, singuri, neavând nici o apărare, robi, prinși de război, lipsiți de patrie. Și ce zice? „Oare așa este cu adevărat, Sedrac, Misac și Abdenago, că dumnezeilor mei nu slujiți, și chipului celui de aur pe care l-am ridicat nu vă închinați”? (Dan. 3, 14) Iar ei ce fac? Uită-te cum obiceiul lor îmbunătățit i-a făcut, așa prinși cum erau mai împărați decât împăratul și mai înaltă a arătat cugetarea lor decât a aceluia? Că au răspuns cu atâta îndrăzneală ca și cum nu ar fi stat de vorbă cu împăratul, ci cu un supus. „N-avem nevoie, zic ei, să răspundem împăratului pentru cuvântul acesta”. Nu prin cuvinte, ci prin fapte vom face dovedirea. Este „Dumnezeu în ceruri puternic să ne izbăvească”. I-au amintit de binefacerea primită de el prin Daniil, spunând aceleași cuvinte pe care le grăise atunci prorocul. Gândiți-vă: ce a zis el? „Nu ține de magii gazareni, de haldei cuvântul pe care îl cere împăratul; „ci este Dumnezeu în cer, Care descoperă tainele”, îi amintesc, deci, de cuvintele acestea ca să îl îmblânzească. După aceea, spun: „Și dacă nu știi, împărate, că dumnezeilor tăi nu vom sluji, și chipului celui de aur, pe care l-ai ridicat, nu ne vom închina” (Dan. 3, 18). Uită-te la înțelepciunea acelor tineri: căci ca să nu defaime pe Dumnezeu pentru slăbiciune cei de față de li s-ar fi întâmplat să moară în cuptor, au mărturisit dinainte puterea Lui, zicând că „este Dumnezeu în cer puternic să ne izbăvească”; iar pe de altă parte, că dacă aveau să scape de văpaie să nu se creadă că slujesc lui Dumnezeu pentru leafă și plată, au adăugat că „și de nu, să știi, împărate, că dumnezeilor tăi nu vom sluji, și chipului celui de aur pe care l-ai ridicat nu ne vom închina”; propovăduind puterea lui Dumnezeu și totodată arătând ținerea sufletului lor, ca nu cumva să se spună și despre ei ceea ce a spus diavolul, clevetind, cu privire la Iov. Dar ce a spus diavolul despre Iov ? A spus că „nu degeaba se teme de Tine Iov: că ai ocrotit cele dinlăuntru și dinafară ale casei lui” (Iov 1, 10). Deci, ca să nu aibă cineva temei să spună același lucru și despre dânșii, au astupat dinainte gura nerușinată, însă, precum spuneam, chiar de va fi cineva prins de război, chiar de va fi rob, chiar de va fi străin, chiar dacă va petrece în pământ străin, va fi mai împărat decât toți împărații de va avea cu sine fapta bună.

Ai văzut cum s-a desființat și supunerea femeilor, și cea a robilor, și cea a celor aflați sub stăpânire²⁶? Hai să-ți arăt acum alungată și frica fiarelor. Daniil a fost aruncat oarecând în puț tot în Babilon - dar leii nu au cutezat să se atingă de dânșul: că au văzut strălucind în el chipul cel vechi, chipul împărătesc, zăreau semnele pe care le văzuseră la Adam înainte ca el să păcătuiască. Cu aceeași supunere au venit atunci la Adam ca să primească nume de la dânșul; și nu numai atunci, ci și cu fericitul Pavel s-a făcut aceasta: că și el, nimerind în ostrovul de barbari, a șezut lângă foc ca să se încălzească, și ieșind o năpârcă din vreascuri s-a prins cu dinții de mâna lui. Deci, ce s-a întâmplat după aceasta ? Fiara a căzut îndată: că neaflând păcat, nici n-a putut să muște: ci precum noi, când vrem să urcăm o stâncă netedă, cădem îndată fiindcă nu avem de ce să ne ținem, fie că este mare dedesubt, fie că e prăpastie, așa și fiara aceea, cu toate că era deasupra focului, nu a aflat locul de sprijin al păcatului, nici unde să se țină cu dinții, a căzut în foc și a pierit.

Vrei să-ți mai spun și o a treia îndreptățire²⁷ ? Una este că nu numai primii oameni au păcătuit, ci și cei care le-au urmat; a doua, că pentru cei ce umblă drept înaintea lui Dumnezeu, chiar

petrecând ei în viața de acum, jugul supunerii este mai ușor - sau, mai bine zis, sunt sloboziți cu totul de aceasta, precum am arătat și în privința femeilor, și în privința celor aflați sub stăpânire²⁸, și în privința fiarelor; iar după acestea, a treia este că venind Hristos, ne-a fâgăduit mai mari bunătăți decât cele din care ne-au scos cei care au păcătuit la început. „De ce te tânguiesti, ia spune ? Că Adam, păcătuiind, te-a scos din rai? Fă ceea ce e drept înaintea Mea și râvnește la fapta bună, și-ți voi deschide ție nu numai raiul, ci chiar cerul, și nu te voi lăsa să pătimești nimic rău din neascultarea celui întâi-zidit. Te tângui că te-a lipsit de stăpânirea asupra fiarelor? Iată, și demonii ți-i voi supune, dacă vei lua aminte la învățătura Mea” - că zice: „Călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului” (Le. 10, 19). Nu a zis: stăpâniți, ca la facere în privința fiarelor, ci: călcați, dând mai mare putere.

3. Pentru aceasta nu a zis nici Pavel: „Dumnezeu va supune pe satana sub picioarele voastre”, ci: „Dumnezeu va zdrobi pe satana sub picioarele voastre” (Rom. 16, 20). Nu ca mai înainte: „Acela va pândi capul tău, și tu vei pândi călcâiul lui” (Fac. 3,15) - ci întregă este izbânda, neștirbit semnul de biruință, desăvârșită nimicirea celui potrivnic, și sfărâmarea, și pieirea. „Eva te-a supus bărbatului: dar eu te fac, de vrei, nu doar de o cinste cu bărbatul, ci și cu înșiși îngerii. Ea te-a lipsit de viața de acum, iar eu ți-o dăruiesc și pe ceea ce va să vină - cea neîmbătrânitoare și fără moarte, plină de bunătăți nenumărate.”

Deci, nimeni să nu creadă că a fost păgubit din pricina înaintașilor: că și dacă vom vrea să cercetăm toate câte avea să le dea Dumnezeu, vom afla că cele pe care ni le-a dat sunt mult mai mari ca cele pe care le-am pierdut; iar din cele spuse devin limpezi și celelalte. Viață chinuită a dus Adam. Hristos a fâgăduit viața de unde a fugit durerea și întristarea și suspinul și vestește că dă în dar Împărăția Cerurilor - căți zice: „Veniți, binecuvântați Tatălui Meu, de moșteniți Împărăția cea gătită vouă de la întemeierea lumii: că flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost, și Mi-ați dat să beau; străin am fost, și M-ați primit; gol am fost, și M-ați îmbrăcat; în temniță, și ați venit la Mine” (Mt. 25, 35-36).

Oare vom auzi și noi de la Mântuitorul aceste fericite spuse? N-aș putea să bag mâna-n foc: că multă nepăsare avem față de săraci. E vremea Postului, atâta îndemn și învățătură de mântuire, rugăciuni fără contenire, adunări în fiecare zi - și după atâta sânguință, care-i folosul? Nici unul: fiindcă plecăm de aici văzând săracii cum stau în picioare înșirați de o parte și de alta, și trece pe lângă dânșii așa nemilostivi ca și cum am vedea niște câini, nu niște trupuri omenești. Așadar, ne grăbim spre casă ca și cum am vedea niște statui fără de suflet, nu niște oameni care suflă, „îmi dă zor foamea”, zice unul. Tocmai foamea să te înduplece a rămâne ca să dai milostenie - că sătulul, vorba zicătorii, nu crede flămândului; iar burțile flămânde învață din nevoia lor să o priceapă și pe cea străină - mai bine zis, nici așa n-o pot cunoaște pe de-a-ntregul. De ce? Păi tu alergi la masa gata pregătită și nu rabzi să mai aștepți nici un pic; iar săracul a stat în picioare până seara, năzuind și căutând cu nerăbdare a-și face rost de hrana cea de toate zilele - și văzând că ziua s-a împlinit, iar banii de mâncare nicidecum, se întristează și îl arde sufletul, și e silit să îndrăznească mai mult decât puterea sa. De asta ne îmbulzesc mai tare seara, jurându-se, blestemându-se, jelindu-se, tânguindu-se, întinzând mâinile, siliți să facă nenumărate alte nerușinări: fiindcă se tem ca nu cumva, plecând acasă toți, ei să fie siliți a rătăci prin oraș ca printr-o pustie. Și precum cei căzuți ziua în sfărâmare de corabie, când se prind de o scândură, se străduiesc să ajungă la liman mai înainte de lăsarea serii, ca nu cumva, prinzându-i noaptea afară de liman, să pățească ceva mai rău: așa și săracii, temându-se de foame ca de sfărâmarea de

corabie, grăbesc să strângă înainte de lăsarea serii banii pentru mâncare, ca nu cumva, plecând acasă toți, ei să rămână afară de liman - fiindcă liman sunt lor mâinile celor ce-i ajută.

4. Iar noi nici în piață²⁹ nu ne plecăm spre necazurile lor, nici plecând acasă: ci și masa fiindu-ne pregătită, adeseori și plină cu mii de bunătați (dacă se pot numi bunătați cele pe care spre osânda neomeniei noastre le mâncăm), chiar și cu masa pusă, zic, auzindu-i cum umblă prin ulicioare, și strigă cu glas mare pe la răscruci, tânguindu-se în cea mai adâncă beznă, în mare pustietate, și tot nu ne înduplecăm. Ba chiar și după ce ne saturăm și mergem spre somn, auzindu-i iar cum se tânguiesc în stradă răsunător, rămânem nepăsători de parcă auzim niște câini turbați, nu voce omenească. Și nu luăm seama nici la vreme - că noaptea târziu, când toată lumea doarme, el plânge în singurătate; nici la puținătatea cererii - că altceva nu cere decât pâine, sau niscaiva bănuți; nici la mărimea necazului - că-i nemâncat de mult; nici la blândețea cererii - că nu vine la ușă, nici nu cutează să se apropie, ci de jos, de departe își spune rugăminte. Dacă primește, dă în schimb mii de rugăciuni de nu, nici așa nu aruncă vorbă amară, nici nu ocărăște și nu hulește pe cei ce pot să dea, însă nu dau; ci precum cineva, tras de un călău la o pedeapsă nesuferită, se roagă de toți cei de față și se milogeste fără să afle nici o ocrotire, fiind dus cu multă neomenie la pedeapsă: așa și acesta, tras de foame ca de călău către noapte și către privegherea cea nesuferită, întinde mâinile, cu mare glas se roagă de cei care șed sus prin case, dar n-are parte de nici o .rnilă, ci e gonit fără îndurare și cu cruzime multă, însă nimic dintre acestea nu ne pleacă, ci cu atâta neomenie cutezăm a tinde mâinile către cer și a vorbi cu Dumnezeu despre milostivire și a cere iertarea păcatelor noastre, și nu ne temem că va cădea trăsnet asupra noastră după asemenea rugăciune, după asemenea cruzime și lipsă de omenie.

Spune-mi, cum mergem spre somn și spre odihnă și nu ne temem că acel sărac, sculându-se în vis asupra noastră murdar, jegos, îmbrăcat în zdrențe, se va tângui și se va jeli, învinuindu-ne de neomenie? Dealtfel, pe mulți i-am auzit adesea zicând că după ce ziua trecuseră cu vederea ajutorarea săracilor, noaptea se vedeau încinși cu funie și târâți de mâna săracilor, sfărtecați, pătimind chinuri fără număr, însă astea se întâmplă în somn și-n vis, și sunt pedeapsă vremelnică; dar nu ne temem, ia spune-mi, să nu vedem cumva pe acel sărac, care se tânguieste și strigă și se jelește, în sânurile lui Avraam, ca oarecând pe Lazăr bogatul cel nemilostiv? Celelalte - chinurile acelea amare și nemângâiate, cum cerea apă, cum n-a primit nici o picătură, cum i se prăjea limba, cum după multe rugăminți nu s-a bucurat de nici o iertare și cum suferea pedepse fără moarte - le las spre rumegare conștiinței voastre.

Dar ferească Dumnezeu să aflăm noi acestea prin cercare, ci fie ca prin auzire să fugim de pățire, și vrednici arătându-ne de dragostea strămoșului Avraam să mergem în locul unde este el, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care a Tatălui este cinstea, slava, stăpânirea, și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

20 Este vorba de diferitele relații ierarhice pe care Sfântul Ioan le analizează în Cuvântul dinainte.

21 Persoane.

22 Este vorba de întreaga ierarhie a autorității de stat.

23 Vezi nota precedentă.

24 Literal: „îmi voi exersa cuvântul pe tema”.

25 Fă ceea ce-ți este mai de folos.

26 Vezi nota 22.

27 Mai explicit ar fi în românește: „justificare a relațiilor ierarhice existente în lumea căzută”.

28 Vezi nota 18.

29 Cum am spune noi, când umblăm prin oraș.

Cuvântul al șaselea

*Din „Cele dintâi omilii la Facere”
Editura Sophia
București, 2004*

***Despre pom, dacă din el a căpătat
Adam cunoștința binelui și răului,
sau dacă avea cunoștința aceasta
și mai înainte de a mânca din pom;
tot aici și despre postire,
și despre faptul că trebuie a cugeta
acasă la cele grăite în biserică***

1. Iubesc postirea, fiindcă este maica întregii înțelepciuni și izvorul a toată filosofia; dar o iubesc și pentru voi, și pentru dragostea voastră, fiindcă mi-a adunat sfințitul și cinstitul vostru sobor, și îmi dăruiește iar vederea fețelor dorite, și mă face să mă desfățez fără frică de această frumoasă prăznuire și sărbătoare: că n-ar greși cineva numind soborul vostru prăznuire și sărbătoare și mulțime de bunătați. Că dacă omul, mergând în piață și dând peste un prieten -unul singur! -, adesea leapădă toată descurajarea, atunci eu, care merg nu în piață, ci în biserică, și care mă întâlnesc nu doar cu un prieten, ci cu atâția și atât de aleși frați și părinți, cum nu voi lepăda toată descurajarea ? Cum nu mă voi bucura de toată desfățarea ? Că nu numai prin număr este mai bun acest sobor ca adunările cele din piețe, ci și prin lucrurile despre care se vorbește³⁰: căci cei care țin sfat în piețe și șed împreună roată pâlăvrăgesc adesea despre lucruri fără folos, și vin cu graiuri reci, și flecăresc despre cele ce nu-i privesc: fiindcă obișnuim cel mai adesea să iscodim și să luăm la bani mărunți cu mai multă râvnă cele străine.

Trec acum cu vederea faptul că este lucru cu primejdie a arunca și asculta asemenea cuvinte, și a te lăsa târât de patima flecăreliei, și că multe furtuni s-au stârnit în case din pricina unor asemenea „soboare”; dar că toată acea împreună-vorbire e fără de folos, și rece, și lumească, și că un cuvânt duhovnicesc nu ar putea intra degrabă într-o asemenea adunare, nimeni nu are cum să tăgăduiască. Iar aici nu este așa, ci cu totul dimpotrivă: că toată vorba de clacă e gonită și e adusă toată învățătura duhovnicească. Că despre sufletul nostru vorbim, doar, și despre bunătațile care privesc sufletul, și despre cununile cele puse deoparte în ceruri, și despre viețile cele strălucite³¹, și despre iubirea de oameni a lui Dumnezeu, și despre purtarea Lui de grijă pentru tot, și despre toate celelalte care ne privesc în cea mare măsură, și despre rostul venirii noastre întru ființă, și despre soarta care ne va aștepta după plecarea de aici, și despre cum vor sta atunci treburile noastre. Și la acest sobor luăm parte nu doar noi, ci și Prorocii cu Apostolii dimpreună și - lucrul cel mai mare dintre toate - însuși Stăpânul tuturor Iisus, stă în mijlocul nostru, că El însuși a zis: „Unde sunt doi sau trei adunați întru numele Meu, acolo sunt, în mijlocul lor” (Mt. 18, 20); iar dacă unde sunt doi sau trei adunați El în mijlocul lor este, cu mult mai mult acolo unde atâția bărbați, atâtea femei, atâția Părinți, și Apostoli, și Proroci sunt în mijloc, de față.

Drept aceea, și eu cu mai mare râvnă grăiesc, bucurându-mă de acest ajutor. Și despre ce voi vorbi v-am arătat: căci am făgăduit că voi vorbi mai întâi despre pomul cunoașterii binelui și răului, ca să lămurim dacă din el s-a făcut lui Adam cunoaștința binelui și răului, sau dacă și mai înainte de a mânca din el știa să facă deosebire. Deci, aș putea să zic că și mai înainte de a mânca știa să facă deosebirea asta: că dacă nu ar fi știut ce este bun și ce este rău, ar fi fost mai dobitoc decât dobitoacele, și el, stăpânul, ar fi fost mai lipsit de minte decât slugile: căci cum n-ar fi un lucru nelalocul lui ca oile și caprele să știe ce verdețuri le sunt de trebuință și care le sunt otrăvitoare și să nu dea năvală la orice le cade în față, ci să facă deosebire și să știe limpede ce le vătăma și ce le este de folos, iar omul să fie lipsit de o asemenea pază? Păi dacă nu ar fi avut-o, n-ar fi făcut doi bani, ci mai netrebnic decât toate vietățile ar fi fost: căci ar fi fost cu mult mai dorit pentru el să petreacă în întuneric și să i se scoată ochii și să fie lipsit de lumină decât să nu știe ce-i bine și ce-i rău, că dacă lipsești viața noastră de această cunoaștință, ne-ai răpit viața cu totul și ai umplut toate de multă încurcătură - fiindcă ne deosebim de dobitoace și suntem mai buni decât fiarele prin faptul că știm ce e răutatea și ce-i virtutea, și cunoaștem ce este rău, și nu suntem în neștiință de ce e bine. Iar dacă știm asta acum - și nu doar noi, ci și sciiții și ceilalți barbari - cu mult mai mult o știa omul dinainte de păcat; și nu avea cum să rămână deșert de culmea bunătăților cel cinstit cu atâtea cinstiri - cum ar fi chipul, asemănarea și celelalte binecuvântări, fiindcă nu cunosc binele și răul doar câți sunt din fire lipsiți de minte - iar Adam era umplut de înțelepciune multă, și în stare să facă deosebire între acestea două. Și ca să te încredințezi că era umplut de înțelepciune duhovnicească, auzi dovada.

„A adus Dumnezeu la el fiarele ca să vadă ce nume le va pune: și cum le-a numit pe ele Adam, acesta numele lor”. Gândește-te, dar, de câtă înțelepciune era umplut, că a putut să pună nume atâtor soiuri de vietăți așa de felurite și deosebite - dobitoacelor, târâtoarelor, păsărilor - și încă pentru fiecare în parte: că Dumnezeu a primit punerea numelor și n-a vrut să le șteargă, așa încât numele acelea au rămas neschimbate - ceea ce dovedește că Adam nu a greșit, fiindcă Scriptura zice: „tot, cum le-a numit Adam, acesta este numele lor”.

2. Și atunci, Adam nu știa ce e bine și ce e rău? Și care ar fi noima? Și iarăși: Dumnezeu a adus-o pe femeie la el, și văzând-o Adam, a cunoscut îndată că este de o fire cu dânsul. Și ce zice? „Iată acum os din oasele mele și carne din carnea mea”: că întrucât Dumnezeu adusesse înaintea lui cu puțin mai înainte toate vietățile, vrând Adam să arate că această vietate, adică femeia, nu este nici una dintre viețuitoarele acelea, a zis:

„Iată acum os din oasele mele și carne din carnea mea”. Iar unii zic că nu numai lucrul acesta se dă de înțeles aici, ci și felul facerii femeii, și pentru că nu va mai fi femeii fel de naștere ca acesta a zis Adam: iată acum - ceea ce altcineva, talmăcind mai cu acrivie, a zis: Aceasta o dată, altfel spus: „Numai acum s-a făcut femeie doar din bărbat; iar apoi nu va mai fi așa, ci din amândoi”. Os din oasele mele și carne din carnea mea: că din întreaga frământătură a luat Dumnezeu o bucată și așa a făcut-o pe femeie, ca întru toate s-a făcut părtaşă bărbatului. „Aceasta, zice, se va chema femeie, pentru că din bărbat s-a luat”. Vezi cum și numele îl pune ca să te învețe părțasia de fire, iar învățătura despre părțasia de fire și felul facerii să fie temei de dragoste veșnică și legătură a unirii de cuget.

După aceea, ce spune? „Pentru aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa”. Nu a zis simplu: se va uni, ci: se va lipi, arătând cât de strânsă e legătura. Și vor fi

amândoi un trup. Deci, cel care știa asemenea lucruri, spune-mi, nu știa ce-i bine și ce-i rău ? Dar ce noimă ar avea asta? Că dacă nu știa ce-i bine și ce-i rău înainte de a mânca din pom, ci a aflat după ce a mâncat din el, păcatul s-a făcut lui dascăl de înțelepciune, și șarpele a fost nu amăgitor, ci sfătuitor spre cele de folos, făcându-l pe om din fiară ce era. Dar nu este așa, nu - ferească Dumnezeu! Că dacă nu știa ce-i bun și ce-i rău, cum putea primi porunca? Întrucât nimeni nu dă lege celui care nu știe că este rea călcarea legii; iar Dumnezeu a dat lege, și pe cel care a călcat-o l-a pedepsit: și nu ar fi făcut nici unul din aceste lucruri de nu l-ar fi făcut dintru început cunoscător al virtuții și al răutății. Vezi cum din toate părțile ni se dovedește că nu după ce a mâncat din pom a cunoscut binele și răul, ci cunoștea acestea și mai înainte?

Așadar, să păstrăm în noi cu osârdie, iubiților, toate aceste învățături, și acasă plecând să așternem îndoită masă - de mâncăruri și de auzire -și să grăiască bărbatul cele auzite aici, iar femeia să ia învățătură, să asculte și copiii, și nici slugile să nu rămână lipsite de auzirea aceasta. Fă casa ta biserică: căci ești răspunzător și pentru mântuirea copiilor tăi, și pentru cea a slugilor - și precum mie mi se cere socoteală pentru voi, așa și fiecare dintre voi dă seama și pentru slugă, și pentru soție, și pentru copil. Iar după asemenea povestiri ne vor lua în primire vise cât se poate de dulci și libere de toată nălucirea: căci lucrurile cu care obișnuiește sufletul a se îndeletnici timpul zilei, acelea și noaptea ni se nălucesc.

Și dacă vom păzi cele grăite aici în fiecare zi, nu vom avea nevoie de multă osteneală: fiindcă și cuvintele ce urmează vă vor fi mai limpezi, și eu voi da învățătură cu mai mult drag. Deci, ca să fie ceva mai mult și mie și vouă - mie din învățătură, iar vouă din auzire - dimpreună cu masa trupului să așterneți și masă duhovnicească: căci cuvintele de învățătură se vor face vouă și pază și podoabă și cele ale vieții de acum vi le va îndrepta Dumnezeu spre folos, și mai ușoare și lesnicioase vă vor fi toate - că zice: „Căutați mai întâi Împărăția Cerurilor, și toate acestea se vor adăuga vouă” (Mt. 6, 33; Le. 12, 31). Deci, pe aceasta să o căutăm, iubiților, ca să avem parte și de bunătățile de aici, și de cele de dincolo, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care slavă Tatălui și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cuvântul al șaptelea

Din „Cele dintai omilii la Facere”

Editura Sophia

București, 2004

De ce se cheamă astfel pomul

cunoștinței binelui și răului, și ce

înseamnă: ”Astăzi vei fi cu mine în rai”

De multe ori am rugat ieri dragostea voastră să-și amintească de cele grăite aici și seara să întindă îndoită masă, așternând ospăț și de mâncăruri, și de cuvinte. Deci, cum e? Ați făcut aceasta, și ați întins îndoită masă? Știu c-ați făcut-o, și nu vă împărtășiți numai de una, ci și de cealaltă: că nu se poate să vă fi lenevit pentru ce e bun după ce ați sârguit pentru ceea ce este mai mărunt - căci masa de cuvinte este mai bună decât aceea de mâncăruri, aceasta fiind alcătuită de

măinile bucătarilor, iar cea dintâi pregătită de limbile Prorocilor; și una are roadele pământului, iar cealaltă roadă Duhului; și bucatele uneia dintre mese grăbesc spre stricăciune, iar ale celeilalte spre nestricăciune; și una ține viața noastră cea vremelnică, iar cealaltă ne călăuzește spre viața viitoare.

Deci, că ați așternut-o dimpreună cu una și pe cealaltă, știu: și ca s-o aflu n-am întrebat vreun rob, nici vreo slugă a voastră, ci pe un vestitor mai grăitor decât aceștia. Care e vestitorul? Bătăile din palme pentru cele spuse, lauda pentru învățătură: fiindcă atunci când am zis ieri ca fiecare dintre voi să facă din casa lui biserică, ați strigat cu glas mare, arătându-vă desfătarea pentru cele grăite; iar cel care ascultă cu plăcere cele spuse e pregătit să facă dovada și prin fapte. Ca atare, m-am pregătit și astăzi, cu și mai multă râvnă, să dau învățătură.

Trezviți-vă însă și acum, că nu trebuie să fie trezvit doar cel care grăiește, ci și ascultătorilor li se cuvine să fie pregătiți de luptă, și mai mult încă decât vorbitorul: că eu sârguiesc pentru un singur lucru, și anume să vă dau în păstrare bunurile Stăpânului, în timp ce osteneala voastră e mai mare - și să le primiți, și să le păziți ferite de primejdie. Deci, după ce ascultați încuiați-vă ușile, trageți zăvoarele și îngrădiți-vă sufletul din toate părțile cu gândurile cele înfricoșătoare: căci hoțul e nerușinat și pururea priveghează și bântuie mereu, și chiar dacă dă greș de multe ori, nu încetează a năvăli.

Așadar, paznicii să stea de strajă fioroși, și dacă văd pe diavol venind cu gândul de a răpi ceva din cele date în păstrare, să îl alunge cu strigăte mari; și dacă năvălesc griji lumești, să le împiedice; și dacă uitarea, această neputință a firii, face necazuri, străjerii să deștepte aducerea-aminte prin statornica pomenire a legii lui Dumnezeu.

De ce? Fiindcă nu mică e primejdia dacă veți pierde bunurile Stăpânului: că dacă cei ce primesc în păstrare bunuri lumești sunt adeseori pedepsiți cu moartea dacă risipesc cele încredințate, ce pedeapsă nu vor suferi cuvintele cu mult mai de preț decât acestea? Cei ce au primit în păstrare bunuri lumești sunt răspunzători numai pentru ele, și pentru nimic altceva: căci sunt nevoiți să dea înapoi întocmai câte au primit, și mai mult nimic nu li se cere; iar în privința cuvintelor lui Dumnezeu suntem răspunzători nu numai pentru paza lor ci pentru lucrarea lor spornică: fiindcă nu avem poruncă doar să dăm înapoi ceea ce am primit, ci îndoit pe atât să aducem Stăpânului.

Și de era treaba doar de păzit, multă strădanie și râvnă ar fi trebuit; însă de vreme ce Stăpânul ne poruncește să și înmulțim cele primite, gândeste-te câtă osteneală și grijă ne trebuie nouă, celor cărora ni s-au încredințat.

Aceasta e pricina pentru care oarecine, încredințându-i-se cinci talanți, nu a dat înapoi doar câți i s-au încredințat, ci încă cinci pe deasupra: fiindcă cei cinci de la început se datorau iubirii de oameni a Stăpânului, dar se cuvenea ca și sluga să arate aceeași râvnă.

Asemenea și cel căruia i se încredințaseră doi talanți a lucrat încă doi, și pentru asta a fost învrednicit de aceeași cinste de la același Stăpân; iar altul, încredințându-i-se un singur talant și aducând doar ceea ce i se încredințase, fără a mări sau a micșora ceea ce i se da-se în păstrare, fără a da înapoi doar pe jumătate, pentru că nu s-a arătat harnic, nici nu a înmulțit ceea ce i se încredințase - și pe bună dreptate a pățit asta.

Domnul pare să spună: de aș fi vrut ca bunurile mele să fie doar păzite și să nu se facă negoț cu ele, nu le-aș fi dat pe mâna robilor iar tu ia seama la iubirea de oameni a Stăpânului. Cel căruia i s-au încredințat cinci talanți a adus încă cinci, iar cel cu doi talanți alți doi, și amândoi s-au bucurat de plată - că după cum celui dintâi i-a zis: „Bine, slugă bună și credincioasă; peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune” (Mt. 25, 21), așa și celui cu doi talanți îi spune: „Bine, slugă bună și credincioasă; peste puține ai fost credincios, peste multe te voi pune” (Mt. 25,23).

Venitul adus nu e la fel, dar plata e la fel: cel de-al doilea a fost învrednicit de aceeași cinste. „Și ce?” Vezi că Dumnezeu nu ia aminte la cât prinos I se aduce, ci la puterea lucrătorilor? Că fiecare dintre acele slugi după puterea sa primise, iar deosebirea dintre venitul adus de ele nu ținea de lenevia celui cu mai puțini talanți, nici de râvna celui cu mai mulți, ci de capitalul primit. Cel dintâi a primit cinci talanți și a adus alți cinci; al doilea a primit doi și tot doi a adus, dar nu e cu nimic mai prejos prin râvnă: că și acesta a îndoit prin muncă suma primită, la fel ca celălalt. Cel ce a primit un talant l-a adus înapoi fără vreun câștig, drept care a și fost pedepsit.

Ați auzit, deci, ce pedeapsă paște pe cei ce nu își dau osteneala pentru lucrurile Stăpânului? Ca atare, să le păzim, și să ne dăm osteneală pentru ele, și să ne arătăm vrednici neguțători în privința lor. Să nu spună careva: „Eu sunt un oarecare, eu sunt un ucenic, n-am cuvânt de învățătură, sunt om necărturar și nevrednic”: că și de ești un oarecare, și de ești fără știință de carte, și de ți s-a încredințat doar un singur talant, lucrează ceea ce ți s-a încredințat și vei lua aceeași plată cu cel care dă învățătură.

Dar că păziți cele grăite și le țineți cu multă acrivie, de asta sunt foarte încredințat; iar ca să nu cheltuim toată cuvântarea cu aceste lucruri, hai să adaug dragostei voastre continuarea celor spuse ieri. Ea este plata ce v-o dau pentru că le-ați păzit: că cel căruia i s-au încredințat cele de început și le-a păzit vrednic este să primească și altele.

Deci, care era istorisirea care ne-a fost înfățișată ieri? Era vorba de pom; și am arătat că omul cunoștea binele și răul dinainte de a mânca din pom, și era plin de multă înțelepciune, drept care a și pus nume fiarelor, drept care a și recunoscut-o pe femeia lui, drept care a și zis: „Iată acum os din oasele mele și carne din carnea mea”, drept care i s-a și vorbit despre căsătorie și despre nașterea de prunci, și despre însoțire și despre tată și despre mamă, drept care a și primit poruncă: fiindcă nici nu dă cineva poruncă și lege despre ceea ce trebuie și ceea ce nu trebuie făcut celui ce nu cunoaște binele și răul.

Astăzi e nevoie să spun care este pricina pentru care, în vreme ce omul nu a primit cunoștința binelui și răului de la pom, pomul se cheamă totuși „al cunoștinței binelui și răului”: că nu e puțin lucru a afla de ce are această numire pomul. Doar și diavolul a zis: “În orice zi veți mânca din pom, se vor deschide ochii voștri și veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul (Fac. 3, 5). „Deci, cum zici tu”, spun unii, „că nu le-a dat cunoștința binelui și răului?”

Dar cine le-a dat-o, ia zi-mi? Nu cumva diavolul? „Da”, zic ei, „grăind: „veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul”. Păi tu mărturia vrăjmașului și uneltitorului mi-o aduci? Dacă el a zis: „veți fi ca niște dumnezei”, asta înseamnă că s-au făcut dumnezei? Deci, precum este adevărat că nu s-au făcut dumnezei, la fel e de adevărat și că nu au primit atunci cunoștința binelui și răului: că mincinos e diavolul, și nu spune nimic adevărat - că zice Domnul: „întru

adevăr n-a stătit” (In. 8, 44). Să nu aducem, dar, să nu aducem martor pe vrăjmașul, ci să vedem, pornind de la fapte, de ce se cheamă pomul „al cunoștinței binelui și răului”. Și mai întâi, dacă vreți, să cercetăm ce-i bine și ce-i rău.

Ce este bine? Bine este să faci ascultare. Ce este rău? Rău este să fii neascultător. Și acum, ca să nu ne rătăcim în privința firii binelui și răului, să arătăm cum stau lucrurile în amănunt pe temeiul Scripturilor. Ca să te încredințezi că binele și răul sunt cele pe care le-am arătat, ascultă ce zice Prorocul: “Ce este bun, sau ce cere Domnul de la tine?” (Mih. 6,8). Spune: ce este bun? “Să iubești pe Domnul Dumnezeul tău.” Vezi că ascultarea e bună? Că din iubire vine ascultarea.

Și încă: „Două lucruri și rele a făcut poporul Meu acesta: pe Mine, Izvorul apei vieții, M-au părăsit și și-au săpat loru-și fântâni surpate, care nu vor putea ține apa” (Ier. 2, 13). Vezi că rea este neascultarea și părăsirea lui Dumnezeu?

Așadar, deocamdată să ținem minte că bună este ascultarea și rea este neascultarea, aceasta fiind calea pe care vom afla ceea ce căutăm - întrucât pomul cunoașterii binelui și răului se chema astfel tocmai fiindcă porunca dată spre călirea în ascultare era privitoare tocmai pe el. Adam știa și mai înainte că bună este ascultarea și rea neascultarea; iar mai târziu, prin cercare, a priceput aceasta și mai limpede, la fel cum Cain știa prea bine că rea este uciderea fratelui dinainte de al junghia. Iar drept dovadă că pricepea răutatea planului său, auzi ce zice: „Hai să ieșim la câmp” (Fac. 4, 8).

De ce-ți atragi, Câine, la câmp fratele, smulgându-l din brațele părintești? De ce îl duci în loc pustiu? De ce îl faci neajutorat? De ce-l momești departe de ochii părintești? De ce ascunzi nelegiuirea pe care ai cutezat-o, dacă teama păcatului nu aveai? Iar după făptuirea omorului de ce te superi și minți când ești întrebat? Că zicând Dumnezeu: Unde este Abel, fratele tău?, ai dat răspuns – „Au doară păzitor sunt eu fratelui meu?” (Fac. 4, 9) - lucru care arată deslușit că întru limpede cunoștință ai purces la acea faptă.

Deci, precum Cain știa că rău este omorul și înainte de a-l cunoaște prin cercare, iar după aceea, când a primit pedeapsa și a auzit: „Gemând și tremurând vei fi pe pământ” (Fac. 4, 12), a aflat-o mai deslușit: așa și tatăl lui cunoștea binele și răul dinainte de a mânca din pom, chiar dacă nu atât de limpede ca după aceea.

Dar ce zic eu ? Că noi cunoaștem că rele sunt cele rele și înainte de a le făptui, iar după pricepem asta și mai limpede - cu mult mai limpede însă când suntem pedepsiți.

De pildă, și Cain știa că rea este uciderea de frate și înainte de a o face, iar mai târziu, prin pedeapsă, a aflat asta și mai limpede. Și noi știm că bună este sănătatea și împovăraătoare este boala înainte de a face cunoștință cu cea din urmă pe pielea noastră. Cu mult mai mult pricepem însă deosebirea dintre ele după ce ne îmbolnăvim.

Chiar în același chip știa și Adam că este bună ascultarea și rea neascultarea; iar mai târziu a aflat și mai limpede - când, gustând din pom, a fost aruncat afară din rai și a căzut din fericirea aceea. Deci, după ce a căzut în pedeapsă pentru că a gustat din pom în ciuda opreliștii puse de Dumnezeu, pedeapsa l-a învățat mai limpede, prin cercare, cât de rău e să nu ascuți de

Dumnezeu și cât bine e să ascuți de El. De aceea se cheamă pomul „al cunoștinței binelui și răului”.

„Dar pentru ce se cheamă pomul al cunoștinței binelui și răului, dacă firea pomului nu în sine avea cunoștința binelui și răului, ci din pedeapsa pentru neascultarea săvârșită în privința pomului a învățat omul mai deslușit cum e cu binele și cu răul?” Fiindcă Scriptura are obiceiul acesta: ca atunci când are loc vreun lucru să dea numire după acel lucru locurilor și timpurilor în care s-a petrecut el.

Și ca să fie mai limpede ce spun, vă voi lămuri printr-o pildă. Isaac a săpat cândva puțuri; vecinii au încercat să strice puțurile acestea; s-a întâmplat acolo oarecare sfadă, și a pus numele puțului: Vrajbă (Fac. 26, 21) - nu fiindcă ar fi nutrit puțul vreă ură, ci fiindcă sfada s-a făcut cu privire la el. Așa și pomul se numește „al cunoștinței binelui și răului”: nu fiindcă ar fi avut el această cunoștință, ci fiindcă prin el s-a făcut întemeierea cunoștinței binelui și a răului.

Altă pildă: a săpat puț Avraam, iar Avimeleh i-a făcut necazuri; apoi s-au întâlnit, au curmat dușmănia și, schimbând între ei jurăminte, au pus puțului cu pricina numele de Fântâna jurământului (Fac. 21, 31) - nu fiindcă ar fi jurat puțul, ci fiindcă jurământul se făcuse cu privire la el.

Vezi că nu locurile sunt pricină lucrurilor, chiar dacă iau numele lor? Se pare că este mare nevoie de alte pilde, ca să fie mai limpede ce vorbesc. Ei bine, Iacov a văzut îngerii întâmpinându-l și tabăra lui Dumnezeu, și a pus locului numele de Tabără. Deși nu era locul tabără, totuși s-a chemat Tabără, fiindcă acolo a văzut Iacov tabăra. Vezi că locul și-a primit numele de la lucrul întâmplat în el? La fel și cu pomul cunoștinței binelui și răului: se cheamă astfel nu fiindcă ar fi cuprins cunoașterea binelui și răului, ci fiindcă prin el s-a făcut dovedirea cunoașterii binelui și răului, punerea la încercare a ascultării.

Altă pildă: Iacov l-a văzut pe Dumnezeu, pe cât era omului cu puțință, și a pus aceluși loc numele de Vederea lui Dumnezeu (Fac. 32, 30). De ce? „Că am văzut pe Dumnezeu” (Fac. 32, 30), zice - și doar nu era locul acela vederea lui Dumnezeu, ci numele i s-a tras de la cele întâmplăte acolo. Iată câte dovezi arată că Scriptura are obicei să numească locurile după lucrurile care s-au întâmplat în ele!

Și cu vremurile la fel face - dar ca să n-o lungesc prea mult, hai să trecem de la cele mai mohorâte la cele mai luminate - că v-a obosit cugetul petrecând în noimele subțiri, drept care este bine să-l odihnim adăstând în noimele mai simple și mai străvezii. Să ne întoarcem, dar, la pomul cel mântuitor al crucii - fiindcă acesta, acesta a stricat toate grozăviile pe care le-a adus celălalt pom (de fapt nu pomul, ci omul a adus toate câte avea să le strice mai târziu, cu multă prisosință, Hristos, aducând bunătăți cu mult mai mari decât ele).

Tocmai de aceea zice Pavel: “Unde s-a înmulțit păcatul, acolo a prisosit harul” (Rom. 5, 20), adică mai mare este darul decât păcatul. Pentru aceasta, spune iarăși: „Ci nu precum greșala, așa și harul (Rom. 5, 15) - nu a dăruit Dumnezeu pe cât a greșit omul; nu este câștigul cât și paguba; nu este sfărâmarea de corabie cât dobânda negoțului, ci bunătățile sunt mai mari ca relele. Și e firesc să fie așa: că răutățile au venit prin rob, încât au fost mai mici, iar bunătățile sunt dăruite

de Stăpânul, pentru care și sunt mai mari. De aceea zice Apostolul: Nu precum greșala, așa și harul.”

După care arată și deosebirea dintre ele: „Că judecata e dintru unul spre osândire, iar darul din multe greșale spre îndreptare.” Cuvintele nu-s prea limpezi, drept care e nevoie să adăugăm deslușirea lor. Judecata, adică pedeapsa, moartea. Dintru unul, adică din păcat. Vrea să zică: „Un singur păcat a adus atât rău, iar darul n-a șters numai acel păcat, ci și multe altele”. De aceea zice: „Iar darul din multe greșale spre îndreptare.” De aceea strigă și Ioan Botezătorul: „Iată Mielul lui Dumnezeu” - nu Cel Ce ridică păcatul lui Adam, ci „Cel Ce ridică păcatul lumii”. Vezi că nu precum greșala, așa și harul, ci pomul crucii a adus mult mai multe bunătăți față de relele venite prin celălalt pom la început?

4. Am spus acestea ca să nu crezi că primii oameni te-au păgubit. Diavolul l-a scos pe Adam din rai, Hristos l-a băgat acolo pe tâlharul! Și ia aminte la deosebire. Diavolul a scos din rai pe om fără ca acesta să aibă alt păcat afară de pata unei singure neascultări; Hristos l-a băgat în rai pe un tâlhar care purta nenumărate poveri de păcate. Și oare doar această minune este, că l-a băgat în rai pe tâlhar, iar alta nu mai e nici una? Putem spune alta mai mare: nu numai că l-a băgat pe tâlhar în rai, ci l-a băgat înainte de întreaga lume și înainte de Apostoli, ca, văzând pe cel plin de răutăți fără număr cum petrece în curțile împărătești, nimeni dintre cei de mai apoi să nu deznădăjduiască de intrarea în rai, nici să nu dispere de mântuirea sa.

Dar să vedem dacă nu cumva tâlharul a arătat și osteneți, și isprăvi, și roade. Nici asta nu se poate spune: ci pe temeiul unui cuvântel, pe temeiul credinței singure a ajuns dintr-un salt în rai, ca să înveți că nu atât înțelepciunea lui a făcut totul, cât iubirea de oameni a Stăpânului. Că ce a zis tâlharul? Ce a făcut? A postit? A plâns? Și-a frânt inima? A vădit pocăință vreme îndelungată? Nicidecum: ci chiar pe cruce, după ce a primit osândă de la oameni, s-a învrednicit de mântuire.

Vezi ce rezezițiune? De pe cruce în cer, de la osândă la mântuire. Care sunt, dar, cuvintele acelea? Ce putere au de i-au adus tâlharului asemenea bunătăți? „Pomenește-mă întru împărăția Ta”. Și ce dacă? A cerut să primească bunătăți, n-a arătat osârdia cea prin fapte. Dar Cel Ce cunoștea inima lui n-a luat aminte la cuvinte, ci la așezarea cugetului - că cei ce se bucuraseră de învățături procești, cei ce văzuseră semne, cei ce priviseră minuni ziceau despre Hristos că are drac (In. 7, 20; 8, 48, 52) și rătăcește mulțimea (In. 7, 12); iar tâlharul, care nu auzise pe proroci și nu văzuse minuni, văzându-L pironit pe cruce n-a luat aminte la necinste, nici nu a căutat la lipsa de slavă, ci, căutând la Dumnezeirea Lui, a zis: „Pomenește-mă întru Împărăția Ta.”

Iată un lucru nou și nemaipomenit. Vezi cruce, și pomenești de împărăție? Ce lucru vrednic de împărăție ai văzut? Un om răstignit, bătut, batjocorit, defăimat, scuipat, biciuit: astea sunt lucruri vrednice de împărăție, spune-mi? Vezi tu, el privea cu ochii credinței și nu se uita la cele văzute: drept aceea, nici Dumnezeu nu S-a uitat doar la vorbe, ci precum tâlharul căutase la Dumnezeire, așa și El a privit în inima tâlharului și a zis: „Astăzi vei fi cu Mine în rai.”

Aici să luați aminte, fiindcă nu puțină vătămare vine din felul în care înțeleg unii aceste spuse. De pildă, maniheii, câinii, nebunii și turbații, arată chip blând, dar înăuntru au turbarea cea primejdioasă a câinilor, și ascund sub pielea de oaie lupul - dar tu nu privi cele dinafară, ci uită-te

la fiara ascunsă înăuntru. Maniheii, deci, agățându-se de acest loc din Scriptură, spun: A zis Hristos: „Amin, amin zic ție, astăzi vei fi cu Mine în rai”.

Deci răsplătirea a avut loc deja, si învierea este de prisos: că dacă în acea zi tâlharul a primit bunătățile, iar trupul lui n-a înviat nici până în ziua de astăzi, nu va mai fi înviere a trupurilor. Ați priceput, oare, cele zise, ori trebuie să o mai spun o dată ? Amin, amin zic ție, astăzi vei fi cu Mine în rai. „Deci”, spun ei, „tâlharul nu a intrat în rai cu trupul: căci cum ar fi putut intra cu trupul, fără numai dacă trupul nu i-a fost îngropat, nici nu a putrezit, făcându-se țărână? Și nicăieri nu s-a zis că l-ar fi înviat Hristos.

Iar dacă l-a băgat în rai pe tâlhar și acesta s-a bucurat de bunătăți fără de trup, e limpede că înviere a trupurilor nu este: că dacă era înviere a trupurilor, nu ar fi zis: Astăzi vei fi cu Mine în rai, ci: La sfârșitul lumii, când va fi învierea trupurilor. Dar de vreme ce l-a băgat pe tâlhar în rai, iar trupul acestuia a rămas afară putrezit, e limpede că înviere a trupurilor nu este”.

Așa zic ei.

Acum primiți si ce vă spun eu - sau, mai bine zis, nu ce vă spun eu, ci ce vă spune Dumnezeuasca Scriptură: că nu de la mine vorbesc, ci de la Sfântul Duh. Ce spui tu, maniheule? Trupul nu este părtaș la cununi? Dar ce, la osteneli a luat parte, iar de răsplăți este lipsit? Și când trebuia să ne nevoim, cea mai mare parte din sudori ale lui erau; iar când e vremea de cununi, doar sufletul este încununat? Nu-ș auzi pe Pavel cum zice că trebuie să ne arătăm înaintea divanului lui Hristos ca să primească fiecare, după cele ce a făcut prin trup, ori bine, ori rău (2 Cor. 5, 10). Nu-l auzi spunând și că trebuie ca muritorul acesta să se îmbrace întru nemurire, și stricăciosul acesta să se îmbrace întru nesticăciune (I Cor. 15,53).

Care e muritorul? Sufletul sau trupul? învederat că trupul - că sufletul este nemuritor prin fire, iar muritor prin fire este trupul. Ei tăgăduiesc multe dintre aceste adevăruri - dar și pornind de la cele pe care le-au cruțat le vom dovedi și pe acelea, că sunt în legătură nedespărțită. „Tâlharul a intrat în rai”, zice mani-heul. Și ce-i cu asta? Raiul este cumva totuna cu bunătățile pe care Dumnezeu ni le-a făgăduit?

5. Nu îl auzi pe Pavel ce zice despre bunătățile acelea? „Cele ce ochiul n-a văzut, nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit” (I Cor. 2, 9) - iar ochiul lui Adam a văzut raiul, si urechea l-a auzit, și inima omului l-a primit, că despre asta vorbim de atâtea zile. Și atunci, cum a primit tâlharul bunătățile viitoare? Că Dumnezeu nu în rai ne-a făgăduit că ne va aduce, ci chiar în cer, nici nu a propovăduit împărăția raiului, ci Împărăția Cerurilor, după spusa Scripturii: A început a propovădui si a zice: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat” - cine? Împărăția raiului? Nu, ci „împărăția Cerurilor” (Mt. 4,17).

Ai pierdut raiul? Ți-a dat Dumnezeu cerul, ca și iubirea Sa de oameni s-o vădească, si pe diavol să îl rănească, arătând că oricât ar unelti împotriva neamului omenesc, nici un spor nu va avea, Dumnezeu înălțându-ne spre tot mai mare cinstire. Așadar, ai pierdut raiul, si Dumnezeu ți-a deschis cerul; la chin vremelnic ai fost osândit, și cu viață veșnică ai fost cinstit.

Stăpânul a poruncit pământului să răsară spini si pălămidă, și sufletul ți-a odrăslit ție roadă Duhului. Vezi cu cât este mai mare sporirea, cu cât este mai mare bogăția decât paguba? Eu zic

așa: Dumnezeu l-a făcut pe om din pământ și apă, și l-a pus în rai. Cel făcut nu a rămas de bună treabă, ci s-a stricat: ca atare, Dumnezeu nu îl reface din pământ și apă, ci din apă și din Duh, și nu îi mai făgăduiește raiul, ci îi făgăduiește împărăția Cerurilor.

Dacă vrei să știi cum, ascultă. Căzând în greșală Nicodim, boier al iudeilor, gândind la nașterea de aici și zicând că nu e cu putință pentru bătrân să se nască de sus, Hristos îi descoperă mai limpede - și ia aminte - felul acestei nașteri: „De nu se va naște omul din apă și din duh, nu va putea să intre întru împărăția lui Dumnezeu” (In. 3, 5). Așadar, dacă a făgăduit Împărăția Cerurilor, iar pe tâlhar l-a dus în rai, înseamnă că încă nu i-a dat lui răsplata bunătaților făgăduite. Maniheii însă mai spun ceva. „Prin rai”, zic ei, „n-a avut în vedere raiul, ci Împărăția Cerurilor.

Tâlharul nu auzise nimic de dogmele înalte, nici nu știa de prorocii, ci-și petrecuse toată vremea în pustie făptuind omoruri, și nici privirea nu și-o arunca în sinagogă, nu se împărtășea de ascultarea cuvintelor dumnezeiești, nici nu știa ce e împărăția Cerurilor, și de aceea i-a spus Hristos: Astăzi vei fi cu Mine în rai, prin cuvântul rai, mai cunoscut și mai obișnuit, înțelegând împărăția Cerurilor”.

Aici încuviințez. Așadar, tâlharul a intrat în Împărăția Cerurilor. De unde se vedește asta ? Din cuvintele: Astăzi vei fi cu Mine în rai. Dacă vi se pare silită această dovedire, hai să vă dau una mai limpede. Care? Păi, Hristos a zis: Cel ce nu crede în Fiul a și fost judecat (In. 3, 18). Cum adică, a și fost judecat? Doar încă n-a fost învierea, încă nu a venit pedeapsa veșnică: și atunci, cum a și fost judecat? Pe temeiul păcatului. Altundeva zice: Cel ce crede în Fiul s-a mutat de la moarte la viață (In. 5, 24). N-a zis: se va muta, ci: s-a mutat - și acesta pe temeiul dreptății, precum acela pe al păcatului.

Acela a și fost judecat fără să fie încă judecat, și celălalt s-a mutat la viață fără să se fi mutat încă: și Domnul vorbește cu unul pe temeiul dreptății, iar cu celălalt pe temeiul păcatului, ca și cum s-ar fi întâmplat lucrurile neîntâmplate încă. Așa și cu tâlharul. Știți doar că și doctorii, văzând pe cineva într-o stare deznădăjduită, spun: „A murit, e mort”, deși el suflă încă. Acela, neavând nădejde să scape, este mort pentru doctori: și tâlharul, nemaifiind primejdie de întoarcere spre pierzare, e ca și cum ar fi ajuns în cer.

În același înțeles i s-a grăit și lui Adam: „În ziua când veți mânca din pom, cu moarte veți muri” (Fac. 2,17). Și ce, a murit chiar în ziua când a mâncat din el ? Nicidecum, ci a trăit încă nouă sute de ani și mai bine. Și atunci, cum de a zis Dumnezeu: „În ziua aceea... cu moarte veți muri”? Este vorba de osânda la moarte, nu de moartea în fapt. Așa și cu ajungerea tâlharului în cer.

Ascultă ce zice Pavel, arătând că nimeni n-a primit încă răsplata bunătaților făgăduite. Vorbind despre proroci și drepti, adaugă: „După credință au murit aceștia toți, neprimind făgăduințele, ci de departe văzându-le și sărutându-le... Dumnezeu ceva mai bun pentru noi dinainte rânduind, ca ei să nu primească fără noi desăvârșirea” (Evr. 11,13,40).

Acestea să le țineți, și să vi le amintiți, și să îi învățați pe cei ce nu le-au auzit; cu acestea să se îndeleptnicească fiecare și în biserică, și în oraș, și acasă, fiindcă nimic nu ascultarea cuvintelor dumnezeiești. Ascultă ce zice despre ea Prorocul: „Cât de dulci sunt gâtlejului meu cuvintele Tale, mai mult decât mierea și fagurul gurii mele” (Ps. 118,103). Deci, pe acest fagur pune-l la

masa ta de seară, ca să te umpli de toată desfătarea duhovnicească. Nu vedeți bogătașii cum după mese aduc cântăreți din fluier și din lăută? Aceia fac teatru din casa lor, tu fă din casa ta cer - și o vei face nu schimbându-i pereții, nici mutând temeliiile, ci chemând la masa ta pe însuși Stăpânul Cerurilor.

Dumnezeu nu Se rușinează să vină la mese ca acestea - ca unde e învățătură duhovnicească, acolo este și întreagă înțelepciune, și cuviință, și blândețe; unde sunt bărbat și femeie și copii întru unire de cuget și dragoste, legați cu legăturile faptei bune acolo este și Hristos în mijlocul lor - că El nu acoperișuri din aur caută, nici stâlpi strălucitori nici marmuri arătoase ci frumusețea sufletului, și podoabă a cugetului, și masă plină de dreptate, încărcată de roadele milosteniei.

De va vedea vreo masă ca aceasta, Se va grăbi să ia parte la sobor și va veni neîntârziat - doar El a zis: „Flămând am fost și M-ați hrănit” (Mt. 25,35). Deci, când auzi vreun sărac strigând în stradă cu mare glas și dai din cele puse pe masa ta celui nevoiaș, pe Stăpânul L-ai chemat prin rob la masa ta, ai umplut-o toată de binecuvântări și închinând Domnului pârga ei ai gătit cămărilor tale foarte mare temei de umplere cu toate bunătățile. Iar Dumnezeuul păcii Cel Ce dă pâine spre mâncare și sămânță celui ce seamănă, să înmulțească sămânța voastră, și să sporească roadele dreptății întru voi toți (II Cor. 9, 10), dând harul Său, și să vă învrednicească de împărăția Cerurilor, de care fie ca noi toți să avem parte, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, prin Care și cu Care a Tatălui este slava, și a Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cuvântul al optulea

Din „Cele dintâi omilii la Facere”

Editura Sophia

București, 2004

**Despre vremea rea din acea zi și
despre soborul episcopilor,
și despre darea poruncii către Adam,
și că multă purtare de grijă
din partea lui Dumnezeu
arată primirea Legii de către iudei**

Adunându-se norii, ne-au întunecat ziua, iar dascălul nostru, fiind de față, mai luminată ne-a făcut-o: că nu sunt luminate trupurile de către soare, când își trimite razele din vârful norilor, cum dă strălucire sufletelor noastre chipul dragostei părintești, trimițând raze de pe scaunul arhieresc. Acest lucru văzându-l, dar, și el însuși, nu a venit singur la noi, ci a luat cu sine o ceată de luminători, ca să fie lumină mai din belșug.

Drept aceea, Biserica noastră se veselește, și saltă oile, și eu cu mai multă osârdie voi purcede a cuvânta: că unde este adunare de păstori, acolo și oile sunt mai ferite de primejdie. Așa se bucură și corăbierii când sunt cu ei mai mulți cârmaci: că și când e senin, iar vânturile sunt cumiști, aceștia le ușurează prin cârmit truda văslitului; iar când se răzvrătește marea, prin meșteșugul și numărul lor potolesc războiul din partea apelor. Pentru aceasta îndrăznind și eu, voi înfățișa

cuvânt de învățătură, biziindu-mă întru totul pe rugăciunile lor; iar ca să ascultați mai cu spor și să înțelegeți mai bine, vă voi reaminti pe scurt cele grăite ieri.

Am spus că înainte de a mânca din pom omul cunoștea binele și răul, și că nu după gustarea din el a dobândit această cunoștință. Am arătat de ce se numea pomul „al cunoștinței binelui și răului”, și că Scriptura are obiceiul ca atunci când un oarecare lucru se întâmplă în oarecare vreme sau loc, dă nume locului și vremii după lucrul acela. Astăzi trebuie să citim porunca aceea prin care Dumnezeu a oprit pe om a mânca din pom. Care e, deci, aceasta? Și a poruncit Domnul Dumnezeu lui Adam, zicând ca din tot pomul care este în rai să mănânce (Fac. 2, 16). Dumnezeiască este legea - dar să luăm aminte: că dacă oamenii, citind scrisorile împărătești, lasă orice priveală, cu atât mai mult noi, având a citi legi nu omenești, ci Dumnezeiești, trebuie să ne înălțăm cu cugetul și să luăm aminte la cele spuse.

Știu că sunt unii ce învinovătesc pe Legiuitoare și spun că legea a pricinuit căderea. Deci, mai întâi este nevoie a sta împotriva acestei clevețiri și a arăta din fapte că nu din ură față de om, nici vrând să necinstească firea noastră, ci din dragoste și purtare de grijă a dat Legea - iar ca să te încredințezi că ne-a dat-o ca ajutor în luptă, ascultă ce zice Isaia: „Legea o a dat spre ajutor” (8, 20); și iarăși strigă Prorocul: „Făclie picioarelor mele este Legea Ta, și luminează cărărilor mele” (Ps. 118, 105) - iar cel ce urăște nu destramă întunericul prin făclie, nici nu călăuzește prin lumină pe cel rătăcit; și, iarăși, Solomon: „Porunca Legii este sfeșnic și luminează și calea vieții și mustrare și învățătură” (Pilde 6, 23).

Iată că nu e numai ajutor, nu e numai făclie, ci și luminează și viața: și nu dă așa ceva cel care urăște și vrea să dea pierzării, ci cel ce tinde mână de ajutor și ridică. De aceea și Pavel, grăind cu înflăcărare către iudeu și arătându-i cât câștig a adus Legea și că ea e odihnă, iar nu povară firii noastre, grăia: „Iată, tu te numești iudeu, și te culci pe Lege” (Rom. 2,17). Vezi că nu spre a împovăra firea noastră, ci spre a-i da odihnă a dat Dumnezeu Legea? Vrei să-ți arăt că și spre a o cinsti?

Îndeajuns sunt și cele arătate mai sus pentru a-ți arăta cinstirea și purtarea de grijă vădite de Dumnezeu prin darea Legii - însă voi dovedi aceasta și cu alte mărturii. „Laudă, Ierusalime, pe Domnul”, zice Psalmistul, „laudă pe Dumnezeul tău, Sioane: că a întărit încuietorile porților tale, binecuvântat-a pe fiii tăi întru tine, Cel Ce pune hotarele tale pace și cu grăsimă de grâu te-a săturat” (Ps. 147, 1-3).

După ce a vorbit și de binefacerea dată de Dumnezeu prin restul zidirii, adaugă ceea ce este mai ales și mai mare, grăind așa: „Cel Ce vestește cuvântul Său lui Iacov, îndreptările și judecățile Sale lui Israil. Nu a făcut așa la tot neamul, și judecățile Sale nu le-a arătat lor” (8-9).

Vezi câte bunătăți înșiră? Ferirea cetății de primejdie: „că a întărit încuietorile porților tale”; depărtarea războaielor: „Cel Ce pune hotarele Sale pace”; belșugul de cele trebuincioase: „și cu grăsimă de grâu te-a săturat.” Totuși, a arătat că darea Legii e mai de cinste decât toate acestea: dat fiind că ferirea de primejdie, și decât depărtarea războaielor, și decât nașterea de prunci buni, și decât nașterea de prunci mulți, și decât belșugul celor de trebuință, cu mult mai mare dar este a primi Legea și a învăța îndreptările lui Dumnezeu, punând aceasta în urma tuturor binefacerilor ca pe o culme și împreunare a bunătăților, a adăos zicând: „Nu a făcut așa la tot neamul” (Ps.

147, 9).

„Așa”, cum? Mulți s-au bucurat adeseori și de belșug, și de celelalte bunătăți arătate”. - Dar nu despre cele binefacerile zise la început spun că „nu a făcut așa la tot neamul”, zice, „ci despre Lege” - și de aceea a adăugat: „Și judecățile Sale nu le-a arătat lor” (Ps. 147, 9). Vezi că Legea este mai mare decât bunătățile pe care le-am înșirat?

2. Asta a arătat și Ieremia - că jelind pe cei aflați în robie, grăia: „Ce este, Israile, că în pământul vrăjmașilor ești?.. Părăsit-ai izvorul înțelepciunii” (Bar. 3,10,12), adică Legea: „precum izvorul sloboadă multe unde în toate părțile, așa și Legea trimite multe porunci în toate părțile, adăpându-ne sufletul”.

După aceea, arătând deosebita cinste făcută iudeilor prin Lege, grăia: „Nu s-a auzit înțelepciunea aceasta în Canaan, nici nu s-a văzut în Teman, nici fiii Agarei, neguțătorii și căutătorii n-au cunoscut căile ei, nici și-au adus aminte de cărările ei „(Bar. 3, 22-23). Și, arătând că duhovnicească este înțelepciunea și Dumnezeiască, zice: „Cine s-a suit la cer și o a pogorât pe ea?” (Bar. 3, 29).

După aceea, a adăos: „Acesta este Dumnezeuul nostru, și nu se va adăuga altul la Dânsul. Aflat-a toată calea științei, și o a dat lui Iacov, slugii Sale, și lui Israil, celui iubit de Dânsul” (Bar. 3, 36-37). Pentru aceasta grăia și David: „Nu a făcut așa la tot neamul, și judecățile Lui nu le-a arătat lor” (Ps. 147, 9). Tocmai acest lucru dându-l de înțeles a scris și Pavel: „Ce este, dar, mai mult iudeului? Sau care e folosul tăierii împrejur? Mult, în tot chipul, întâi, că lor li s-au încredințat cuvintele lui Dumnezeu” (Rom. 3, 1-2).

Vezi cum a tâlcuit și Pavel spusa: „Nu a făcut așa la tot neamul, și judecățile Lui nu le-a arătat lor” Că dacă ceea ce are mai mult iudeul față de celelalte noroade este faptul că ei singuri dintre ceilalți oameni au fost cinstiți cu darea Legii scrise, înseamnă că prin aceasta Dumnezeu nu a împovărat, ci a cinstit firea noastră. Si nu i-a cinstit doar prin darea legii, ci și prin faptul că le-a dat-o El însuși, nu prin mijlocitor: că mare cinstire este și acesta.

Iar că mare dar e acesta, ascultă-l și pe Pavel cum arată - căci văzând pe iudei trufindu-se de venirea prorocilor la ei, și vrând a le smeri cugetarea, arată că de mai mare cinste ne-am bucurat noi, creștinii, nu prin rob, ci prin Stăpânul primind învățătura, scriind către evrei astfel: În multe feluri și în multe chipuri de demult grăind Dumnezeu părinților noștri prin proroci, în zilele cele mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul” (Evr. 1, 1-2); și iarăși, în altă parte: „Și nu numai atât, ci ne și laudăm în Dumnezeu prin Domnul nostru Iisus Hristos, prin care și împăcarea am primit” (Rom. 5, 11).

Îl vezi că nu se laudă doar pentru împăcare, ci și pentru că a primit împăcarea prin Hristos? Si iarăși, preamărind învierea, spune: „Însuși Domnul... Se va pogorî din cer” (Tes. 4, 16). Vezi că și dincolo totul se face prin Stăpânul, și dincoace nu prin vreun slujitor, nu printr-un înger sau arhanghel, ci însuși a dat poruncă lui Adam, cu îndoită cinste cinstind pe om: și prin darea legii, și prin faptul că dat-o El Însuși?

Deci, cum a alunecat Adam? Pe lenevia sa: și o dovedesc toți câți au primit lege și n-au alunecat, ci și mai mult decât li s-a dat lor poruncă au făcut. Dar fiindcă văd că timpul ne strâmtorează,

amân pe altă cuvântare cele ce ar mai fi de spus: iar voi să păziți cele grăite până acum și să vă amintiți de ele, și să îi învățați pe cei ce nu le-au auzit. Acestea și în biserică, și în piață, și casă să le cugete fiecare - fiindcă nimic nu e mai dulce ca ascultarea dumnezeieștilor cuvinte.

Ascultă ce grăiește despre aceasta Prorocul: „Cât de dulci sunt gâtlejului meu cuvintele Tale, mai mult decât mierea și fagurul gurii mele” (Ps. 118, 103). Deci, acest fagur să îl pui pe masa cea de seară, ca să te umpli de toată desfătarea duhovnicească. Nu vedeți pe oamenii cei înstăriți cum după masă aduc cântăreți din lăută și din fluier? Aceia fac teatru din casa lor: tu fă casa ta cer - și o vei face nu schimbând zidurile, nu mutând temelile, ci chemând pe Însuși Stăpânul Cerurilor pe masa ta.

Nu se rușinează de asemenea cine iubește pe Dumnezeu: că unde e învățătură duhovnicească, acolo este și întregă înțelepciune, și cuviință, și blândețe; unde sunt bărbat și femeie și copiii întru unire de cuget și dragoste și sunt legați laolaltă cu legăturile faptei bune, acolo este și Hristos în mijlocul lor: fiindcă nu caută acoperiș de aur, nici stâlpi strălucitori, nici frumusețea marmurelor, ci frumusețea sufletului, și bunul chip al cugetului, și masă plină de dreptate, având roadele milosteniei: și dacă vede așa masă, degrabă ia parte la adunare și stă de față. Că El a spus: “Flămând M-ați văzut, și M-ați hrănit” (Mt. 25, 35).

Deci, când auzi un sărac că strigă jos cu mare glas, și apoi dai ceva de la masa ta celui nevoiaș, prin rob L-ai chemat pe Stăpânul la masa ta, ai umplut-o toată de binecuvântări și prin începătură ai dat pricină foarte mare ca să se umple vistieriile tale de multe bunătăți. Iar Dumnezeuul păcii și al dragostei, Cel Ce dă pâine spre mâncare și sămânță semănătorului să înmulțească sămânța voastră și să sporească roadele dreptății întru voi toți (II Cor. 9, 10), dând harul Său, și să vă învrednicească de Împărăția Cerurilor, de care fie ca noi toți să avem parte, cu harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, dimpreună cu Care Tatălui este slava, cinstea, stăpânirea, și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Cuvântul al nouălea

***Din „Cele dintai omilii la Facere”
Editura Sophia
Bucuresti, 2004***

*Despre felul în care trebuie să-i dojenim, pe frați pentru
păcate, și că trebuie să ne îngrijim de mântuirea lor;
și de ce a fost numit Avram Avraam,
și despre numele lui Noe: că dreptii
nu-și primeau numele la întâmplare,
ci potrivit economiei lui Dumnezeu*

1. De-ar fi fost cu putință să știți ce am apucat să vorbim ieri, ce a rămas nespus și unde am rămas de data trecută, îndată aș fi făcut legătura între începutul cuvântului de azi și cele spuse atunci; dar întrucât din cei care m-au ascultat atunci mulți nu-s de față astăzi și dintre cei ce sunt de față acum unii n-au fost atunci să audă, deosebirea dintre ascultători aduce după sine trebuința

de a lămuri iar cele spuse de către mine: că astfel și celor care au urmărit de la început cuvântările li se va înrădăcina mai bine pomenirea celor spuse în ele, aducându-și ei aminte de ceea ce au ascultat, iar cei ce au lipsit nu vor avea atâta pagubă, cuvântul de acum ajutându-i să cunoască învățătura pe care v-am dat-o mai înainte.

Poate că cei care au fost mereu de față vor spune că nu ar trebui să reiau cele spuse tocmai pentru ca cei care lipsesc și disprețuiesc adunarea bisericească, suferind vătămare cu lucrul, să se îndrepte înțelepțiți fiind de pagubă. Eu vă laud că vă atinge atât de mult nepăsarea fraților, și de râvna voastră mă minunez: dar vreau ca această râvnă a voastră să fie îmbinată și cu iubirea de oameni: că râvna lipsită de îndurare nu este râvnă, ci mai degrabă iuțime; și muștrarea ce nu are iubire de oameni pare a fi zavistuire.

Drept aceea, mai vârtos vă rog să nu judecați amarnic păcatele aproapelui: că precum cel neîndurător, văzând rănilor fratelui, nu va găsi cine să se îndure de el când va păcătuia la rândul său, așa și cel ce judecă greșalele aproapelui cu milă pe mulți va vedea întinzându-i mâna când se va poticni. Și spun acum acestea nu voind a mări nepăsarea celor care lipsesc, ci sărguind a spori purtarea voastră de grijă, ca să se facă ea cu înțelegere și dragoste. Și eu am spus ieri multe asupra-le, și am zis că ei nici nu sunt oameni, precum vă amintiți, chemând parași împotriva lor pe doi proroci de frunte - unul zicând: „Venit-am, și nu era om; chemat-am, și nu era cine să audă” (Is. 50, 2), iar celălalt strigă iarăși și întreabă: „Către cine voi grăi și mă voi mărturisii, și cine va auzi? Iată, netăiate împrejur sunt urechile lor, și nu pot să audă (Ier. 6, 10)”; și foarte le-am biciuit cugetul prin acestea și altele ca acestea. Acum, însă, îi mângâi iarăși - fiindcă așa a poruncit și Pavel: „Muștră, ceartă, mângâie (2 Tim. 4, 2)”.

Că nu se cade doar a certa, nici doar a mângâia, ci, îmbinând certarea cu mângâierea, desăvârșit să lucrăm folosul: că dacă totdeauna voi certa, mai nerușinați îi voi face; iar dacă totdeauna voi mângâia, îi voi face mai leneși. De aceea și doctorii nu taie doar, ci și leagă rănilor; nu pun întotdeauna leacuri aspre, ci adeseori și plăcute, prin cele dintâi curățind de putreziciune, iar prin acestea de pe urmă alinând durerea pricinuită de cele dinainte. De asta zice altundeva și Pavel: „Fraților, de va și cădea vreun om în vreo greșală, voi, cei duhovnicești, îndreptați pe unul ca acela cu duhul blândetelor, păzindu-te pe tine ca să nu cazi și tu în ispită (Gal. 6, 1)”.

Iată un îndemn minunat, un sfat desăvârșit, ce cuprinde multă purtare de grijă și arată o inimă de părinte. Cu adevărat, se cunoaște că ale limbii lui Pavel sunt spusele acestea, fraților, îndată trage auzul spre bunăvoință prin folosirea numelui de rudenie. „Aceași e obârșia nașterii voastre, ai fost hrănit din aceleași bucate duhovnicești, ai avut același părinte, ai fost părtaș lui după nașterea cea duhovnicească: deci, dovedește-ți această înrudire și îndreptându-l în căderile lui”. „De va și cădea”. N-a zis: „de va păcătuia”, ci arată, ca dezvinovățire pentru păcătos, că are în vedere un fel de păcat care se iartă, vorbind nu de cel ce păcătuiește cu deadinsul, ci de cel ce sărguiește să umble drept, dar e împiedicat din diavolească împresurare. Că unul ca acesta e vrednic nu atât de osândă, cât de iertare.

„De va și cădea vreun om.” Iarăși arată dezvinovățire pentru păcătos într-un alt temei de iertare: neputința firii, pe care o dă de înțeles prin numele de om; fiindcă precum marele Iov, vrând să-și atragă iertarea lui Dumnezeu, grăia: „Ce este omul că-l socotești pe el și ai făcut cercetarea păcatelor lui? (v. Iov 7, 17-18)”, așa facem și noi atunci când cerem iertare pentru cineva care a

greșit, spunând întruna: „Om este”, și amintind de fire, și prin aceasta trăgând spre milă pe cel mâniat. De asta și Pavel arată dezvinovățire în fire și nimicnicia ei, zicând: „De va și cădea vreun om în vreo gresală”. Nu vorbește aici de păcatele cele mari, mai presus de iertare și care nu merită iubire de oameni, ci mici și puțin însemnate.

Voi, cei duhovnicești. Cel ce păcătuiește este om, iar cei drepti sunt cei duhovnicești. Pe cel dintâi îl numește după firea sa, iar pe cei din urmă - după virtutea lor: iar depărtarea dintre om și cel duhovnicesc este mare. Voi, cei duhovnicești. „De ești duhovnicesc, arată-mi tăria ta nu nu-I mai mântuindu-te pe tine, ci și pe mine, ci și dând ajutor celor căzuți - că asta arată omul duhovnicesc: a nu trece cu vederea mădularile sale, lăsându-le în părăsire”, îndreptați pe unul ca acela: „făceți-l de nerobit, de neînfrânt, de neînfruntat pentru diavol”. Păzindu-te pe tine, ca să nu cazi și tu în ispită.

2. Acesta este un foarte mare sfat, un îndemn care se cere urmat. Piatră de-ar fi cel ce ascultă, cuvântul e de ajuns să-l înspăimânte și să îl îmboldească a-l ridica pe cel căzut. „Nu voiesti”, zice, „să-l miluiești pe fratele? Nu vrei să-i dai iertare, că este om și el? Nu vrei, ca om duhovnicesc ce ești, să-i întinzi mâna? Ia seama la lucrurile tale și nu vei avea nevoie să fii sfătuit pentru a-l ajuta pe cel ce zace, ci singur îndeam-nă-te”. Cum și în ce chip? Păzindu-te pe tine, ca să nu fii și tu ispitit. N-a zis: „că negreșit ai să pă-cătuiești și tu”, ca să nu facă prea apăsător cuvântul. Dar cum? „Ca să nu cazi și tu în ispită”. Poate că vei păcătui, poate nu.

Deci, viitorul nefiind cunoscut, învistierește-ți dinainte taina iubirii de oameni prin facerile de bine către aproapele: de vei cădea vreodată, vei afla comoară mare de milă pusă deoparte”. N-a zis: „Ca să nu păcătuiești și tu”; ci - luați aminte cu deadinsul la puterea pe care o au cuvintele luate în sine - ca nu cumva să cazi și tu în ispită. Prin aceasta a arătat că vrăjmașul nostru este pirat - iar piratul nu vestește timpul când are să năvălească, ci de multe ori cade asupra noastră când dormim și nu avem nici o grijă. Ca atare, și cel căzut e vrednic de iertare, fiindcă a fost prins de un pirat: că nu pricepea limpede lupta, nici vremea războiului nu era vestită, ci piratul l-a luat pe neașteptate, și așa a putut să îl biruie.

Așa fac și cei care plutesc pe această mare mare și largă. Chiar de corabia lor se bucură de vânt prielnic, chiar de plutesc în toată liniștea, de văd în depărtare pe alții căzuți în sfărâmare de corabie nu rămân, văzându-se pe sine lipsiți de grijă, nepăsători la necazul acelora - ci, oprind corabia și lăsând ancorele și coborând pânzele, aruncă frânghii și scânduri, așa încât cel ce urmează a fi înghițit de valuri, apucându-se de una din acestea, să scape din sfărâmarea de corabie. Deci, urmează și tu, omule, corăbierilor: că doar și tu plutești pe o mare largă și întinsă - răstimpul acestei vieți -, mare ce are fiare și pirați, mare cu stânci și bancuri de nisip, mare tulburată de valuri multe și de furtuni; și mulți, adesea, cad pe această mare în sfărâmare de corabie.

Așadar, când vezi pe cineva dintre cei ce plutesc pe ea că a pierdut, prin oarece împresurare diavolească, bogăția mântuirii, și e bătut de valuri, și în curând se va duce la fund, oprește corabia ta, chiar dacă te grăbești în altă parte, îngrijește-te de mântuirea lui, lăsând treburile tale: că nu suferă amânare, nici încetineală cel ce urmează să se înece.

Deci, dă zor, răpește-l repede talazului, fă totul ca să-l tragi din adâncul pierzării; chiar dacă te înghesuie mii de treburi, (nici o grijă să nu îți fie mai arzătoare ca mântuirea celui în suferință) că de vei vrea să mai amâni cât de puțin, îl vei lăsa pradă, ca un trădător, iuțimii furtunii. Ca atare, în asemenea necazuri trebuie să arătăm grabă - grabă și râvnă încordată. Ascultă cum Pavel, văzând pe oarecine că se duce la fund, grăbește și îmboldește pe mulți alții. „Arătați față de el dragoste”, zice, „ca nu cumva să îl înghită pe unul ca acesta tristețea cea peste măsură”. Drept aceea, ne poruncește să tindem grabnic mâna, ca nu cumva, tot trăgându-l noi și amânându-l, acela să fie înghițit între timp. Să ne facem, deci, purtători de grijă ai fraților noștri.

Acesta este căpătâiul petrecerii noastre creștinești, acesta este semnul ei - a nu căuta numai ale noastre, ci și a îndrepta și a aduce în bună stare mădularele noastre cele schiloade acesta e dovada cea mai mare a credinței - că zice Domnul: „întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei”(In. 13, 35).”Adevărată dragoste vădăm nu prin tovărășia la mese, nici prin numiri goale, nici prin cuvintele măgulitoare, ci îndreptând pe aproapele și căutând folosul lui, sculând pe cel căzut, tinzând mână de ajutor celui ce zace fără să-i pese de mântuirea lui și căutând binele aproapelui înaintea binelui nostru.

Așa face adevărata dragoste: că dragostea nu caută ale sale, ci mai înainte de ale sale caută ale aproapelui, ca prin acelea să vadă de ale sale. Și eu, acum, nu pentru mine însumi sârguiesc a rosti astfel de cuvântări, ci pentru voi. Deci, și voi să ascultați nu doar pentru voi înșivă, ci și pentru alții, ce vor primi povățuire de la voi: căci după rânduiala mădularelor omului se hrănește și trupul Bisericii. Mădularul, dacă ține pentru sine mâncarea toată și n-o împarte cu cel de lângă sine, și pe sine însuși se vătăma, și restul trupului îl strică - de pildă, stomacul, de ține numai pentru el mâncarea, și pe restul trupului îl aduce în ruină prin înfometare, și pe sine se strică prin lipsa de măsură; iar dacă, luând cât îi ajunge după rânduiala firească, trimite restul la celelalte mădulare, se păstrează sănătos pe sine și păstrează sănătos și restul trupului.

Așa și tu acum, dacă auzind cuvintele mele le ții doar pentru tine și nu le împărtășești altuia, și pe acela îl păgubești, și pe tine te-ai pierdut, atrăgând asupra ta foarte grele boli - lenevia și zavistia. Că nu împărțim cu alții fie din răutate, fie din lenevie și nepăsare; iar dintre aceste neputințe oricare e îndeajuns pentru a-l pierde pe cel ce-o are. De vei da, însă, hrană din belșug și altora, te vei folosi și totodată îl vei folosi și pe cel miluit. Dar despre acestea am vorbit de ajuns.

3. Trebuie de acum să reînnoim firul celor spuse ieri. Ce am spus ieri ? Am cercetat atunci despre Saul și Pavel, de ce se numea cândva Saul, altcândva Pavel. Apoi, plecând de aici, am ajuns la multă istorie a numelor - și dacă tot m-am abătut astfel de la firul cuvântului mi s-a părut că nu merită să trec cu vederea această neputință: că deși am ajuns aici cu vorba datorită numelui de Pavel, am știut totuși să negustoresc și aflarea celorlalte nume. Așa fac deseori și cei ce plutesc pe mare după negoțuri, călătorind pentru afaceri mici, dar după ce ajung în cetatea unde au fost trimiși și văd că acolo e belșug și de alte mărfuri negustoresc mult mai mult decât se pregătiseră. Iar dacă îi învinuiește cineva, ei spun unele ca acestea: „Am străbătut cale lungă, am îndurat multe furtuni, multe primejdii, am străbătut mările: ce ne poate împiedica să facem mai îmbelșugat negoțul nostru?”.

În ce mă privește, mă voi apăra în același fel: că și eu, cercetând cum stau lucrurile cu numele lui Pavel, am aflat din aproape în aproape și alt negoț de nume: cum ar fi că Petru se numea înainte

Simon, iar fiii lui Zevedei, Iacov si Ioan, au fost numiți „fiii tunetului”. Am aflat și în Legământul cel Vechi că Avraam se chema înainte și Avram, și lui Iacov i s-a schimbat numele în Israil, și Sarrei în Sara. Mai aflăm că unora nu li s-a schimbat numele, ca acestora, ci au rămas cu numele primite de la început: precum Ioan Botezătorul, precum Isaac, precum Adam.

Deci, mi s-a părut un lucru nelalocul lui, o prostie fără seamăn, să arunc din mână asemenea comoară. De aceea am lungit cuvântul și, după ce am vorbit ieri despre cei rămași cu numele primite de la început, astăzi am de gând să vorbesc despre cei cu două nume - cum ar fi, de pildă, Avraam: că Adam a fost chemat tot timpul cu acest nume, și n-a mai avut altul; și Isaac, iarăși, n-a mai primit altă numire, ci de la început până la sfârșit s-a numit Isaac; dar Avram, părintele lui Isaac, s-a numit așa înainte, iar după acestea a purtat numele de Avraam - că a zis către dânsul Dumnezeu, spune Scriptura, „Nu va mai fi numele tău Avram, ci Avraam se va chema numele tău” (Fac. 17, 5), căci înainte vreme se chema Avram - dar numele acesta nu este grecesc, ci pe limba evreilor.

Așadar, ce înseamnă acest nume? „De dincolo”: dealtfel, pe limba șiră „de cealaltă parte” se spune „avram” (și știu asta cei ce sunt pricepuți în această limbă) - iar ea e foarte înrudită cu a evreilor. „Dar de ce a fost numit de dincolo ” Țara Iudeii, adică Palestina toată, ce se întinde de la Egipt până la Eufrat, este vecină cu Babilonia, de unde era Avraam, și între ele curge râul, fiind hotar de obște amândouă țărilor. Deci, fiindcă nu era din Palestina, ci trecuse de dincolo, din Babilonia, și-a tras numele de la strămutare - și s-a numit Avraam - de dincolo, deoarece chiar venise de dincolo. „De ce a venit de dincolo?” Fiindcă i-a poruncit Dumnezeu. „Dar de ce i-a poruncit Dumnezeu?” Ca să arate ascultarea dreptului. „Și cum a arătat ascultarea lui?” Prin aceea că lăsând patria sa pentru porunca Lui, a schimbat-o cu străinătatea. Ai văzut ce înlănțuire de fapte pornește de la numele dreptului? O mare întregă de istorie ne-a deschis înainte numele acesta.

Află, deci, numele lui cel vechi, ca atunci când îl vezi locuind în Palestina, tu, fiind călăuzit prin numele lui la vechea-i patrie, și luând la cunoștință pricina pentru care a lăsat-o, să capeți îndemn îndestul de puternic spre a vădi aceeași râvnă: căci om dinainte de Lege și de petrecerea cea întru Lege fiind, a dovedit filo-sofia cea întru har; și ceea ce avea să grăiască mai târziu Hristos către Apostoli: „Amin zic vouă, că nu este nimeni care să fi lăsat casă, ori frați, ori surori, ori tată, ori mamă, și care nu va primi însutit și nu va moșteni viața veșnică” (Mt. 19, 29), Avraam a săvârșit prin fapte mai înainte de har.

Nu numai de aici poate fi văzută filosofia dreptului, ci și din însăși făgăduința lui Dumnezeu - fiindcă zice: „Hai în pământul pe care ți-l voi arăta” (Fac. 12, 1). Căci deși amândouă patriile erau simțite, totuși una era a lui, iar cealaltă era străină, și una era arătată, iar cealaltă nu era limpede, și pe una o avea în mână, iar cealaltă era doar nădăjduită. Și totuși, lăsând cele arătate și deslușite și cele pe care le avea în mână, a alergat spre cele nevăzute și nedeslușite și cărora nu era stăpân, ca să te încredințeze și să te învețe să nu grăiești împotriva, nici să te îndoiești când Dumnezeu îți poruncește să lași cele deslușite și să cauți la cele nedeslușite: că nu-s așa deslușite cele pe care le avem în mână ca cele pe care le nădăjduim; nu-i așa deslușită viața viitoare precum cea viitoare: că pe cea de acum o vedem cu ochii noștri, iar pe cealaltă cu ochii credinței; pe aceasta o vedem, cum s-ar zice, în mâinile noastre, iar pe cealaltă o vedem păzită de făgăduințele lui Dumnezeu.

4. Iar făgăduințele lui Dumnezeu sunt mult mai puternice decât mâinile noastre. Vrei să vezi că această viață de acum stă totdeauna sub semnul îndoielii, iar cea viitoare, ce pare îndoielnică, e mai vădită decât cea de acum, și mai de nădejde, și dăinuitoare? Să cercetăm, dacă vreți, cele strălucitoare ale acestei vieți - bogăția, slava, stăpânirea, cinstirile cele de la oameni: și vei vedea că nimic nu este mai îndoielnic decât acestea - că ce e mai puțin credincios decât bogăția, care de multe ori nu rămâne la noi nici măcar până seara?

Că precum o slugă nerecunoscătoare se mută tot timpul de la unul la altul, cam așa e și slava: că cel ce înainte vreme era slăvit și vestit, dintr-o dată devine un oarecare neștiut de nimeni, precum și dimpotrivă. Și precum roata, care se învâрте mereu, nu poate fi văzută sprijinindu-se pe aceeași parte, ci din pricina repeziciunii rostogolirii se întoarce mereu cu susul în jos și înapoi: așa e și cu mersul treburilor noastre, ce se întoarce fără contenire, schimbând susul cu josul; așa și cu bogăția, cu stăpânirea și toate celelalte. Niciodată nu au stat într-un loc, ci se aseamănă undelor râurilor, care nicicând nu se opresc. Deci, ce poate fi mai îndoielnic decât acestea, care se schimbă așa de necurmat și își iau zborul mai înainte de a se arăta, fug mai înainte de a fi de față?

De aceea și Prorocul, vorbind despre desfătare și bogăție și cele asemenea, și batjocorind pe cei ce le socot dăinuitoare și sunt leșinați după ele, zice: „Ca și cum ar sta au socotit acestea, și nu ca și cum ar fugi” (Amos 6, 5). Nu a zis: ca și cum ar trece, ci - ceea ce este cu mult mai mult - ca și cum ar fugi: că nici nu trec încet, ci cu grăbire multă. Dar patriarhul n-a făcut așa, ci toate acestea lăsându-le, căuta doar la făgăduințele cele de la Dumnezeu, pregătindu-ne calea spre credința în cele viitoare, ca atunci când îți făgăduiește Dumnezeu cele viitoare și nevăzute să nu zici că sunt îndoielnice și neînvederate că cele nevăzute de dincolo sunt mai deslușite ca cele de aici, dacă avem ochii credinței: că deși nu le-am văzut, cel ce le-a făgăduit este Dumnezeu.

Când Dumnezeu făgăduiește, nici o schimbare nu se atinge de făgăduințe: așa încât ele mai vârtos dăinuie și stau neclintite în mâna Lui: că din mâna Lui nimeni nu poate să răpească, precum spune Hristos: „din mâna Tatălui Meu nimeni nu poate să răpească” (In. 10, 29). Așadar, întrucât nimeni nu poate răpi din mâna lui Dumnezeu, ele rămân pururea acolo ca într-o vistierie nefurată, întreprinderile noastre de aici sunt supuse la tot felul de schimbări și de întorsături - drept care deseori osteneala lor o suferim, iar de împlinirea lor rămânem lipsiți - iar în privința nădejdlor pe care le-am învistierit la Dumnezeu nu este cu puțință asta, ci cel care s-a ostenit are parte, negreșit, și de cununii: „căci nădejdea nu rușinează” (Rom. 5, 5), fiindcă este făgăduință dumnezeiască, și darurile sunt pe măsura Celui Ce a făgăduit. Lasă, dar, cele nelămurite și apucă-te de cele arătate: că arătate nu sunt cele de acum, ci cele viitoare.

Iar dacă unii, leșinați după cele de acum, trec cu vederea cele viitoare, o fac fiindcă sunt prea neputincioși pentru înălțimea nădejzii acestora, nu fiindcă ele sunt nevăzute și nelămurite. Ia seama la filosofia dreptului. Dumnezeu i-a făgăduit lucruri simțite, și el căuta cele gândite. „Dar unde se arată că Dumnezeu i-a făgăduit lucruri simțite, iar el dorea cele gândite? „Ieși, zice, din pământul tău și din rudenia ta și din casa părintelui tău, și vino în pământul pe care ți-l voi arăta ție” (Fac. 12, 1).

Simțit era și pământul cel dintâi al lui Avraam, și cel care avea să-i fie dat. Avraam însă ce face? Mai bine să nu îl ascultăm pe el, ci pe Pavel vorbind despre el, ca să învățăm că nu căuta spre acest pământ, chiar dacă și pe acesta îl făgăduise Dumnezeu, ci, lăsând cele de acum, era

îndrăgostit de cele viitoare. Așadar, ce grăiește Pavel? „După credință au murit aceștia toți” (Evr. 11, 13), vorbind de Avraam, și Isaac, și Iacov, și de toți dreptii: că nu numai Avraam, ci toți erau părtași acestei filosofii. După credință au murit aceștia toți, necăpătând făgăduințele, ci de departe văzându-le. Ce zici? Dar n-a primit Avraam făgăduința când a ajuns în Palestina?

Deci minciună sunt spusesele lui Dumnezeu? „Nu”, zice: „că a ajuns în Palestina, dar nu spre făgăduința asta căuta, ci alta poftea, pe cea din ceruri, și se socotea pe sine străin de toate cele de acum”, întru aceasta fiindu-i, dar, martor și Pavel, a adăos: „și mărturisind că străini și pribegi sunt” (Evr. 11, 13). Spune-mi, Pavele, Avraam, căpătând o patrie și o țară ca aceea, străin era? „Da”, zice, „că nu la ea căuta, ci la cer: căci cei ce spun unele ca acestea arată deslușit că altă patrie caută, al cărei Meșter și Făcător este Dumnezeu - Ierusalimul cel ceresc, cel de sus”.

Văzut-ai că Dumnezeu i-a făgăduit lucruri simțite, iar el căuta Ierusalimul de sus? „Că cei ce grăiesc unele ca acestea arată că patrie caută; și de si-ar fi adus aminte de cea din care au plecat, ar fi avut vreme a se întoarce; iar acum de cea mai bună doresc, adică de cea cerească” (Evr. 11, 14-16). Așadar, făgăduința este simțită, dar pofta dreptului este gândită, dimpotrivă față de pofta noastră: că lui i se făgăduise Palestina, iar el îmbrățișa cu privirea cerul - în vreme ce nouă ni se făgăduiește cerul, iar noi suntem înnebuniți după cele pământești.

5. Aceste lucruri le-am câștigat din numele de Avraam, aflând de ce a fost numit de dincolo și că, lăsând pământul său, s-a mutat în pământ străin și, lăsând deoparte cele văzute a căutat spre cele nevăzute; lăsând cele pe care le avea la îndemână, a îndrăgit cele nădăjduite și, primind cele simțite, către cele gândite se înălța: și asta înainte de har, înainte de Lege, înainte de învățătura de la proroci. De aici se vede că nu avea nici un învățător, ci îndeajuns îi era ca să miște gândurile conștiinței, și așa a aflat pe Dumnezeu, Ziditorul a toate. De aceea s-a numit Avram, de aceea și părinții lui i-au pus acest nume.

Dar poate că va spune cineva că asta e minciună: că nu erau drepti părinții lui Avraam, că nu erau bineplăcuți lui Dumnezeu, că nu știau cele ce aveau să vină; că nu aveau înainte-vederea făgăduinței ce avea să fie grăită de la Stăpânul; că „oare nu erau păgâni, închinători la idoli, decât barbarii mai barbari?” Știi și eu, și pentru asta dau laudă dreptului: că având astfel de părinți s-a făcut așa cum s-a făcut. Și ceea ce e minunat și mai presus de înțelegere este că din rădăcină străină și sălbatică, roadă bună a răsărit: că n-au osândă din răutatea părinților fiii ce trăiesc în buna cinstire, ci - dacă e să spun un lucru uimitor, și mai vârtos de laudă - că neprimind de la strămoși buna cinstire, nici având povățuitori, ci ca în pustiu nestrăbătut umblând, au putut să afle calea care duce la cer. Deci, nu e lucru de osândă să ai tată necredincios, ci să urmezi necredinței tatălui; și vină foarte mare este nu când avem părinți răi, ci când nu ne îngrijim de ei și nu facem tot ce ține de noi ca să îi slobozim din această răutate; iar atunci când noi arătăm toată purtarea de grijă pentru sufletul lor, iar ei stăruie în răutatea lor, suntem slobozi de toată muștrarea și vina.

Spun astea nu ca să te rușinezi, iubitele, când auzi că Avraam a avut tată păgân - fiindcă și Timotei a avut tată păgân, căci era fiu de femeie iudee: „Era fiu de femeie iudee, din mamă credincioasă și tată elin” (Fapte 16,1). Și că tatăl lui a rămas în necredință și nu s-a schimbat, aceasta se vede din faptul că laudând credința lui Timotei, Pavel spune așa: „Credința care s-a sălășluit mai întâi în bunica ta Loida și în maica ta Eunichia, și încredințat sunt că și întru tine” (2

Tim. 1, 5) - și nicăieri nu pomenește de tatăl lui. De ce? Rămânând întru necredință, nu era vrednic să fie socotit împreună cu fiul său. Și Apostolii aveau părinți răi, ceea ce a vădit Hristos zicând: „Dacă eu cu Beelzebul scot dracii, fiii voștri cu cine îi scot? Pentru aceasta, ei vor fi vouă judecători” (Mt. 12, 27; Le. 11,19).

Dar să nu vă tulbure asta, nici să nu vă smintească: fiindcă și de aici învățăm că răutatea și virtutea țin nu de fire, ci de sloboda alegere. Că de ar fi ținut de fire, negreșit că cei răi ar fi născut odrasle rele și cei buni unii la fel ca ei; dar întrucât ține de sloboda alegere a fi ticălos ori râvnitor, drept aceea și unor părinți răi li s-au născut fii buni, și fii ușuratici au odrăslit din părinți râvnitori, ca să nu punem răutatea și bunătatea pe seama firii, ci pe cea a voii.

Însă, precum spuneam, părinții lui Avraam erau necredincioși: cum, dar, i-au pus acest nume? Asta a fost în primul rând lucrarea înțelepciunii lui Dumnezeu, care a iconomisit punerea prin limbă necredincioasă a unui nume care cuprinde multă istorie a celor ce aveau să vină: fiindcă și pe Valaam i-a silit oarecând a grăi cele viitoare, vădindu-și puterea ei, și arătând că poate stăpâni nu numai într-ai săi, ci și în cei străini. Și ca să înveți că dreptilor, chiar dacă nu-s evlavioși părinții lor, de multe ori le pun fără să știe nume ce arată mult din iconomia celor viitoare: și îți voi arăta aceasta din altă pildă. Lameh, părintele lui Noe - al aceluia Noe în vremea căruia a avut loc potopul - nu era drept, nu era bine-plăcut lui Dumnezeu, nu se bucura de cinste la Dumnezeu: că dacă era drept, dacă era bine plăcut, dacă se bucura de cinste la Dumnezeu, nu ar fi zis Scriptura că Noe singur s-a aflat desăvârșit în neamul său: nu ar fi trecut cu vederea pe părintele dreptului, dacă și el ar fi fost drept.

Așadar, Lameh ce a făcut? A pus pruncului nume care cuprinde multă istorie a celor viitoare: și prorocie era numele dreptului - că acest nume arăta potopul ce avea să vină. „Dar cum arăta numele de Noe potopul ce avea să vină?”

Noe este cuvânt evreiesc, și înseamnă „cel care odihnește”: fiindcă nia, pe limba șiră, este „odihnă”. Deci, precum de la avar, care înseamnă „de dincolo”, și-a tras numele Avraam, iar de la edem, care înseamnă „pământ”, și-a tras numele Adam, așa de la nia, care înseamnă „odihnă”, și-a tras numele Noe, care înseamnă „odihnitor”. Asta o arată și spusele Scripturii: căci „l-a numit Noe, zicând: Acesta ne va odihni pe noi” (Fac. 5, 29), numind odihnă potopul. Căci având potopul a se întâmpla în vremea lui, iar potopul însemna moarte, iar moartea este odihnă omului, de aceea l-a numit Lameh aducător de odihnă pe omul în vremea căruia s-a întâmplat potopul.

6. Iar ca dovadă că nu trag de păr tâlcuirea, ascultați din Scriptura însăși: „A trăit Lameh ani o sută optzeci și opt, și a născut fiu: și a chemat numele lui Noe, zicând: Acesta va face să ne odihnim de ostenele noastre și de necazuri, și de lucrurile mâinilor noastre, și de pământul pe care l-a blestemat Dumnezeu” (5, 28-29). De ce zici, Lameh, va face să ne odihnim ? „De ce n-a zis”, întreabă unii, acesta ne va omori, acesta va face să fie potopul, ci a zis: va face să ne odihnim. Toată zidirea a fost schimbată, de jos s-au despiciat adâncurile, de sus s-au deschis viituri de apă, toate se făcuseră o mare nemaivăzută și ciudată și înfricoșătoare, și în mormântul cel de obște a noroiului piereau ascunse și trupurile oamenilor, și trupurile cailor, și ale dobitoacelor. Și asemenea rele, și asemenea necaz numești tu odihnă?” - „Da”, zice Lameh: „fiindcă de vreme ce oamenii trăiau în răutate, iar potopul a curmat răutatea, cei scăpați de răutate s-au odihnit”. Dacă moartea, venind, ia un trup care-i cuprins de felurite boli și nu găsește

vindecare, se cheamă că l-a odihnit: la fel și pe neamul acelor oameni, ca pe un trup bolind fără chip de tămăduire și aflat în gheara multor grozăvii neînsoțite de nici o mângâiere, venind potopul l-a răpit și l-a odihnit.

Că dacă „moartea este odihnă omului” (Iov 3, 23), cu atât mai mult este ea odihnă celor ce viețuiesc în răutate fără de îndreptare, slobozindu-i de osteneți și neîngăduindu-le a mai înainta în viclenie, nici a se îngreuna mai mult povara de păcate: fiindcă nimic nu e așa de greu și anevoie de purtat precum felul de a fi al păcatului; nimic nu ne aduce atâta chin și osteneală ca răutatea și ca greșalele. De asta și Hristos le spune celor ce își duc viața în păcate: „Veniți, toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi” (Mt. 11, 28).

De asta și Lameh a numit potopul „odihnă”: fiindcă a venit și a pus capăt răutății. As fi vrut să merg mai departe cu acest cuvânt, căci și așa au fost lăsate deoparte multe din tâlcurile numelui de Noe; dar deocamdată, învîstierind acestea în amintirea cugetului vostru și către frații noștri ce au lipsit grăindu-le ca să nu fiu silit iarăși a lungi începutul predicilor reluând firul celor spuse, voi termina cuvântul prin rugăciuni, dând mulțumită lui Dumnezeu, Celui Care mi-a dat să spun acestea, că a Lui este slava în vecii vecilor. Amin.